

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю.Г.

« ____ » _____ 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка»

на тему: **«УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ КРАЇНИ»**

Виконав:

здобувач вищої освіти

Плічко Ольга Миколаївна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник:

старший викладач, к.е.н., Кошель В.О.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Кривий Ріг
2021

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

Основна частина

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

Рисунків 24, таблиць 1

6. Дата видачі завдання: « _____ » _____ 2021 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка теоретичної складової основної частини	до 01.04.2021 р.	
2	Підготовка аналітичної складової основної частини	до 01.05.2021 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій	до 20.05.2021 р.	
4	Підготовка та оформлення вступу, списку використаних джерел та інших складових роботи	до 25.05.2021 р.	
5	Отримання відгуку від керівника	до 28.05.2021 р.	
6	Подання на кафедру завершеної роботи	до 01.06.2021 р.	
7	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормо-контролю кваліфікаційної роботи	до 08.06.2021 р.	
8	Підготовка студента до захисту та захист кваліфікаційної роботи	08.06.2021 – 18.06.2021 р.	

Здобувач ВО _____ Плічко О.М.
(підпис)

Керівник роботи _____ Кошель В.О.
(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 47, рисунків 24, таблиць 1, додатків 2,
графічного матеріалу 0, використаних джерел 53

- Об'єкт дослідження: конкурентоспроможність країни
- Предмет дослідження: теоретико-методичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності країни
- Мета дослідження: узагальнення теоретико-методичних положень та практики забезпечення конкурентоспроможності країни, аналіз рівня та розробка рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності України.
- Методи дослідження: систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні поняття «конкурентоспроможність країни»); порівняльний (порівнюються конкурентоспроможність країни за відповідним рейтингом); статистичний метод (для оцінки стану конкурентоспроможності України); графічний та табличний (для наочного представлення результатів дослідження);
- Основні результати дослідження:
- визначено чинники, які впливають на рівень конкурентоспроможності країни, що включає 2 складових: внутрішні (економічні, політико-правові, соціальні) та зовнішні (глобалізація);
 - встановлено, що під конкурентоспроможністю країни доцільно розуміти економічну категорію, що характеризується здатністю країни ефективно функціонувати та конкурувати на зовнішньоекономічній арені та забезпечувати функціонування всіх державних, комерційних і інших структур щодо забезпечення високої якості життя населення;
 - встановлено, що найбільш впливовими інституціями які оцінюють міжнародну конкурентоспроможність країни є Всесвітній економічний форум (WEF) та Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD);
 - запропоновано напрямки підвищення рівня конкурентоспроможності України, серед яких: формування стійкої законодавчої бази, забезпечення

швидкого реагування на нестабільну економічну ситуацію; стимулювання приватних заощадження та внутрішні інвестиції; розвиток інфраструктури; створення сприятливого економічного середовища для прямого іноземного інвестування; забезпечення відкритості діяльності уряду та адміністрацій; підтримка відповідності між рівнем заробітної плати, продуктивністю та оподаткуванням; сприяти розвитку середнього класу; інвестування в освіту; забезпечування балансу між національними особливостями та глобалізацією економіки для зростання багатства із збереженням системи цінностей громадян.

Ключові слова:

конкурентоспроможність країни, фактор конкурентоспроможності, Україна, Всесвітній економічний форум, Міжнародний інститут розвитку менеджменту, міжнародні рейтинги.

ЗМІСТ

Вступ	7
Основна частина	9
Висновки та рекомендації	47
Список використаних джерел	56
Додатки	60

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку теорії та практики міжнародних відносин конкурентоспроможність країни є показником стану і перспектив розвитку її економіки, відображає характер участі країни в міжнародному поділі праці, є показником економічної безпеки і в загальному вигляді являє собою здатність країни в умовах глобальної конкуренції підтримувати та покращувати свої позиції на геоекономічній та геополітичній арені.

Розвитку теорії конкурентоспроможності присвячено праці значного числа як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких: М. Портера [26], Дж. Даннінга, Ж. Вольтера, Д. Чо, Х. Муна, П. Ругмана, К. Сала-і-Мартін, Л.Г. Белової, А. Г. Пилін, А.В. Войчак, Р.А. Фатхудинов [32], А.О. Швиданенко [36], Л.Л. Антонюк [1] та ін. Теоретичне дослідження управління конкурентоспроможності було висвітлено в роботах таких авторів, як: В.Л. Дікань, В.В. Коновал, Н.І. Горбаль, Д.О. Глущенко, В.І. Савчук, П. Дойль та ін.

Незважаючи на суттєвий прогрес у розвитку теорії конкурентоспроможності, суттєвий внесок зазначених авторів, багато аспектів багатогранної проблеми забезпечення конкурентоспроможності країни потребує подальшого розвитку та дослідження, що й визначило актуальність теми кваліфікаційної роботи, її мету та завдання.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Мета кваліфікаційної роботи полягає в узагальненні теоретико-методичних положень та практики забезпечення конкурентоспроможності країни, аналізі рівня та розробки рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності України.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи визначено такі завдання:

- дослідити сутність поняття «конкурентоспроможність країни»;
- визначити фактори конкурентоспроможності країни;
- розглянути методики оцінки конкурентоспроможності країни;
- здійснити аналіз показників України за глобальним рейтингом конкурентоспроможності у 2015-2019 рр.;
- проаналізувати складові індексу глобальної конкурентоспроможності України за період 2015-2019 рр.;
- запропонувати напрями підвищення рівня конкурентоспроможності України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є конкурентоспроможність країни.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності країни.

Методи дослідження. У роботі було використано такі методи: систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні поняття «конкурентоспроможність країни»); порівняльний (порівнюються конкурентоспроможність країни за відповідним рейтингом); статистичний

метод (для оцінки стану конкурентоспроможності України); графічний та табличний (для наочного представлення результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження стали офіційні статистичні дані міжнародних організацій, наукові праці зарубіжних і українських вчених, наукові статті, дисертації, підручники та монографії.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- визначено, що фактори конкурентоспроможності країни доцільно поділити на внутрішні (економічні, політико-правові, соціальні) та зовнішні (глобалізація);

- встановлено, що поняття «конкурентоспроможності країни» доцільно розуміти як здатність країни ефективно функціонувати та конкурувати на зовнішньоекономічній арені та забезпечувати функціонування всіх державних, комерційних і інших структур, забезпечувати високу якість життя населення;

- встановлено, що найбільш впливовими інституціями, які оцінюють міжнародну конкурентоспроможність країн, є Всесвітній економічний форум (WEF) та Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD);

- запропоновано напрямки підвищення рівня конкурентоспроможності України, серед яких: формування сприятливого інституційного середовища, забезпечення швидкого реагування на нестабільну економічну ситуацію; стимулювання приватних заощадження та внутрішніх інвестицій; розвиток інфраструктури; створення сприятливого економічного середовища для прямого іноземного інвестування; забезпечення відкритості діяльності уряду та місцевих адміністрацій; сприяння розвитку середнього класу; інвестування в освіту та ін.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Середина 80-х рр. ХХ ст. характеризується підвищеним інтересом до проблеми конкурентоспроможності країни.

Забезпечення конкурентоспроможності стає головною проблемою економічної політики, що в свою чергу пов'язано з початком глобалізації економіки.

Глобалізація робить розмежування конкурентоспроможності підприємства і країни майже неможливим. Підприємства можуть здійснювати виробництво в різних країнах світу, створюючи вартість в одній країні, а реалізуючи її на ринках інших країн. Відповідно, поняття «конкурентоспроможність» виражає протиборство економічних агентів, вважається, що не відповідає характеру відносин між країнами, а політика підвищення конкурентоспроможності країн оцінюється як негативний фактор розвитку світової торгівлі та коопераційних зв'язків між ними.

Пильна увага до проблеми конкурентоспроможності країн пояснюється її важливістю як показника ефективності економічної політики урядів, що виражає їх здатність забезпечувати умови для реалізації переваг національної економіки. Однак погляди на дану проблему були вельми неординарні.

Так, одна система поглядів ґрунтувалася на тому, що глобалізація ринків і зростання значення міжнародної торгівлі об'єктивно сприяють посиленню конкурентної боротьби між країнами за доступ на світовому ринку.

Відповідно, конкурентоспроможність країни розглядається як показник ефективності використання економічного потенціалу країни в порівнянні з даними показником в інших країнах, а підвищення конкурентоспроможності - як найважливіше завдання держави.

Прихильники іншої системи поглядів виходять з того, що міжнародна торгівля приносить вигоди всім учасникам, що усуває основу для суперництва між країнами.

Попри загальне визнання важливості вивчення конкурентоспроможності країни, до сих пір в економічній науці відсутнє єдине розуміння їх сутності, класифікації й оцінки. Така ситуація знижує глибину розуміння, системність й об'єктивність підходу до дослідження цієї економічної категорії. Отже аналіз різних підходів авторів до інтерпретації конкурентоспроможності країни показує різницю у розумінні цієї категорії.

Основоположник теорії конкурентоспроможності країни (нації) М. Портер розглядає дане поняття, як «наявність, збереження і розвиток її конкурентних переваг в умовах динамічної міжнародної конкуренції, в якій головну роль відіграють нововведення і інновації» [26].

Американські вчені П. Рапкін і Дж. Странд стверджують, що конкурентоспроможність країни є «політико-економічною концепцією, яка впливає на військовий, політичний і науковий потенціал країни та є невід'ємним фактором відносних позицій країни в міжнародній політичній економіці» [42].

Ще однією спробою дати «універсальне» тлумачення конкурентоспроможності країни зробили автори вітчизняної Економічної енциклопедії, визначаючи її як «здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення» [8, с.814].

Швиданенко О.А. розуміє термін конкурентоспроможність країни (держави), як «здатність країни (національної фірми) протистояти конкуренції на власному ринку і ринках «третіх країн»» [36].

Антонюк Л. Л. зазначає що «конкурентоспроможність країни виявляється у здатності досягти високих темпів економічного зростання, забезпечити постійне збільшення реальної заробітної плати, просувати на світовий ринок конкурентоспроможні фірми та передбачає наявність сильної конкурентоспроможної економіки, представлені високопродуктивними кластерами, що поліпшують якість товарів і послуг, забезпечують створення нових робочих місць у майбутньому».

Здатність адаптуватися до змін, що відбуваються на світовому ринку, базується на таких економічних факторах, як інвестиційні, інноваційні, виробничі потужності та ін. Проте їх дія повинна поєднуватись із політичними та соціальними чинниками, які теж впливають на функціонування національної економіки на світовому ринку [1, с. 32].

Згідно з Янковий О. Г., конкурентоспроможність країни це «здатність окремої країни конкурувати на глобальному рівні з іншими країнами через забезпечення своїх громадян кращими умовами життя, а підприємства, що функціонують на її території більшими перевагами, порівняно з іншими державами, що створить передумови для забезпечення їх конкурентоспроможності на глобальному ринку» [39, с. 7]

У економічній енциклопедії під редакцією Мочерного С.В., термін конкурентоспроможність країни визначений як «здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення» [9].

Р. Фатхутдінов стверджує, що «конкурентоспроможність країни – це здатність забезпечувати ефективну інтеграцію в світове господарство, ефективне і якісне функціонування всіх державних, комерційних і інших структур щодо забезпечення високої якості життя населення» [32, с.231].

Луцків О.М. розглядає даний термін, як «зумовлене економічними, соціальними і політичними факторами стійке становище країни або її продуцента на внутрішньому та зовнішньому ринках. В умовах відкритої економіки конкурентоспроможність також може бути визначена к здатність країни (підприємства) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і на ринках «третіх країн» [16].

Динкін А.А. та Куренков Ю.В. стверджують, що під терміном конкурентоспроможності країни доцільно розуміти «результуючий показник того, наскільки ефективно у порівнянні з іншими країнами вона виробляє, розподіляє та продає товари і наскільки розумно вона використовує свої експортні переваги для постійного підвищення власного економічного потенціалу у найбільш широкому розумінні даного поняття» [7].

Андріанов В.Д. підкреслює, що «конкурентоспроможність країни - це здатність країни в умовах вільної конкуренції виробляти товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, реалізація яких збільшує добробут країни й окремих його громадян» [20].

Міжнародним інститутом розвитку менеджменту під терміном конкурентоспроможність країни розуміється «спроможність країни створювати та підтримувати середовище, яке формує можливість для більш ефективної діяльності підприємств та забезпечує більш високий рівень добробуту її громадянам» [17].

Світовий економічний форум визначає конкурентоспроможність країни як «сукупність інститутів, політик та факторів, що визначають рівень продуктивності країни» і стверджує, що продуктивність «є головним довгостроковим двигуном зростання, показником рівня життя та процвітання» [45, 46].

Виходячи з вище сказаного в економічній літературі конкурентоспроможність країни розглядається наступним чином:

1) як здатність країни постійно збільшувати свою частку на світовому ринку;

2) порівняльна прибутковість експорту країни (різниця між ринковими цінами і витратами на виробництво і реалізацію продукції, що поставляється на світовий ринок продукції): чим вище прибутковість поставки товарів, тим вище конкурентоспроможність;

3) продуктивність використання ресурсів, що виражається у вартості віддачі від одиниці праці або капіталу;

4) як здатність національних підприємств виробляти товари і послуги, що відповідають запитам іноземних споживачів, одночасно зберігаючи і підвищуючи реальний національний дохід.

Таким чином, під конкурентоспроможністю країни слід розуміти як здатність країни ефективно функціонувати та конкурувати на зовнішньоекономічній арені та забезпечувати функціонування всіх державних, комерційних і інших структур, забезпечувати високу якість життя населення.

Іншими словами, конкурентоспроможна країна забезпечує своїм економічним суб'єктам ефективні умови для генерації багатства, тому доцільно розглянути чинники та компоненти конкурентоспроможності країни (рис. 1), які прямо та опосередковано впливають на її розвиток, підвищення добробуту населення, формування впливу на міжнародній арені тощо.

Відобразити всю сукупність елементів досить складно, тому більшість з них були поділені на зовнішні та внутрішні чинники, основними компонентами останніх є соціально-економічні та політико-правові елементи [25].

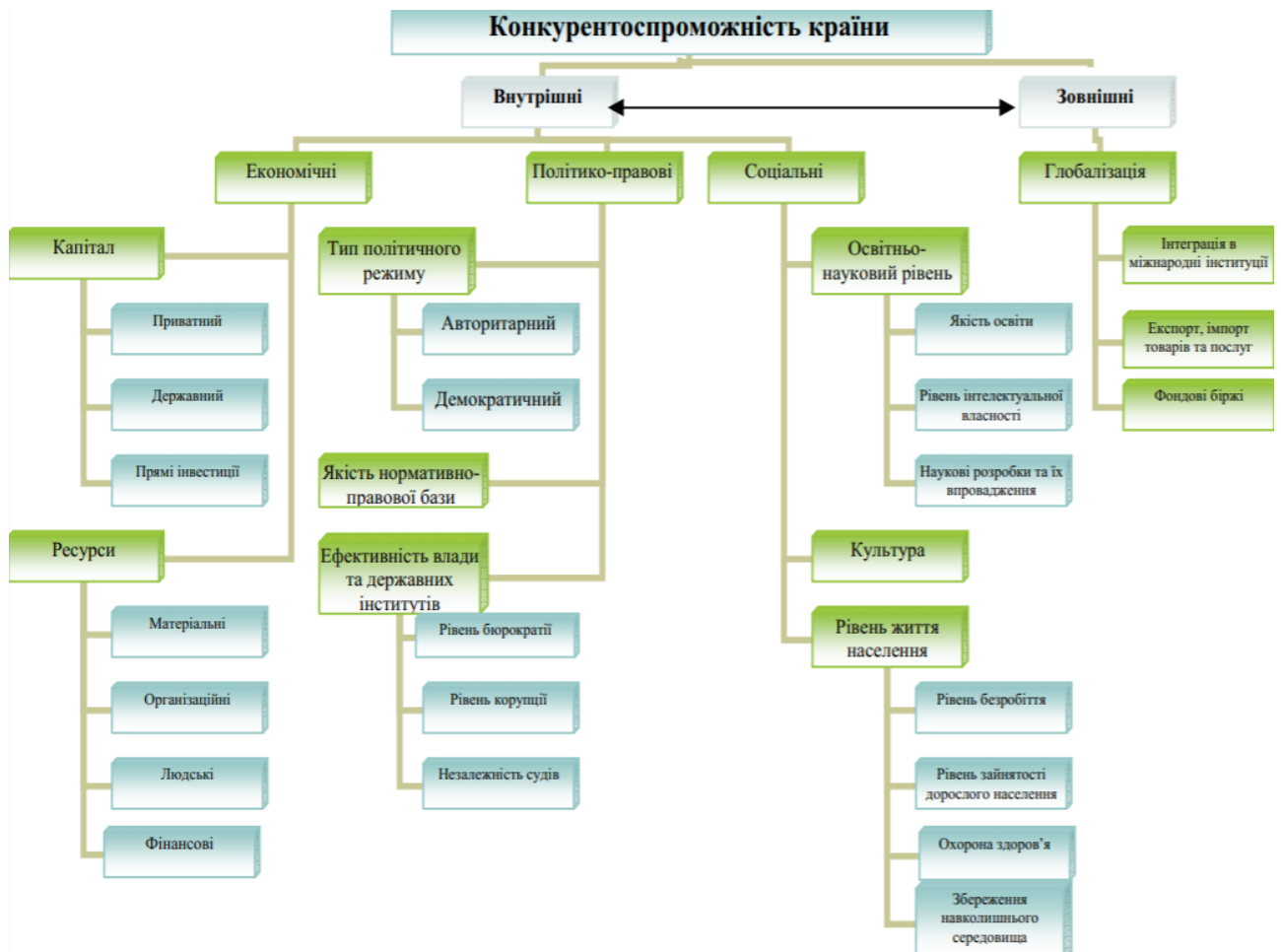

Рисунок 1 - Чинники і компоненти конкурентоспроможності країни
 Джерело: [25].

Кожна країна або суб'єкт господарських відносин перебувають під постійним тиском глобалізаційних процесів, які відносяться до зовнішніх чинників, а також великої сукупності внутрішніх – соціальних, політико-правових та економічних, - після охоплення яких, підприємство або галузь може виходити за межі суто внутрішньої конкуренції.

У перебігу сучасних тенденцій розвитку світового господарства конкурентоспроможність країни є багатовимірним показником стану і перспектив розвитку господарської системи, визначає характер її участі в міжнародному розподілі праці, виступає гарантом економічної безпеки та, загалом, відображує спроможність країни в умовах вільної конкуренції виробляти товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, а реалізація яких збільшує добробут населення [6, с.6].

Конкурентоспроможність країни нерідко визначають як результуючий відносний показник, що відображає ступінь ефективності виробництва, визначення і реалізації товарів як усередині країни, так і за її межами. Високий рівень конкурентоспроможності країн виражається в позитивній динаміці ресурсів, що спрямовуються на цілі особистого і суспільного споживання населення, що веде до підвищення якості життя, а також в накопиченні економічного потенціалу країни на тлі зростаючої ефективності міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язків.

Якщо під конкурентоспроможністю країни розуміти здатність виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам світових ринків, і створювати умови нарощування державних ресурсів зі швидкістю, що дозволяє забезпечувати стійкі темпи зростання ВВП і якість життя населення на рівні світових значень, то можна визначити основні фактори, що на неї впливають:

- динамізм економіки, що оцінюється за такими показниками, як темпи економічного розвитку, стан національної валюти, обсяг виробництва найважливіших товарів в розрахунку на душу населення та ін.;
- ефективність промислового виробництва;
- динамізм ринку, що оцінюється за показниками рівня якості товарів, обсягу споживчих витрат на душу населення та ін.;
- стан і розвиток фінансової системи країни, що оцінюється виходячи з діяльності комерційних банків, ринку цінних паперів;
- людські ресурси, які визначаються на основі чисельності і темпів зростання населення і робочої сили, рівня безробіття, рівня кваліфікації трудових ресурсів та ін.;
- роль держави, оцінюється ступенем впливу державного регулювання в економіці на основі дослідження рівня оподаткування, частки державного сектора в національному доході країни та ін.;
- ресурси та інфраструктура - досліджується забезпеченість країни різними видами ресурсів зі ступенем розвитку інфраструктури;
- соціально-політична обстановка в країні - показниками, її характеризують, виступають величина доходу і його розподіл, трудові відносини в промисловості.

Таким чином, основними факторами конкурентоспроможності в сучасному постіндустріальному суспільстві є вже не традиційні, порівняльні переваги (наявність ресурсів, низькі ціни на фактори виробництва, вигідне геополітичне становище), а нові - конкурентні переваги, пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу, які досить складно скопіювати (висока продуктивність праці, володіння новітніми технологіями, знаннями, передовим досвідом та ін.).

На даному етапі забезпечення управління економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності країни є найважливішою проблемою, що характеризує не тільки положення країни на світовому ринку, а й визначальною в значній мірі її національну безпеку. Для порівняння соціально-економічного становища, рівня розвитку освіти і інновацій, простоти ведення бізнесу та інших даних, які відображають стан конкретної країни по відношенню до інших країн світу, розроблено ряд різних рейтингів та індексів.

Станом на 2021 рік найбільш відомими інституціями, які займаються оцінкою конкурентоспроможності країни, є:

1. Всесвітній економічний форум (WEF) [22].
2. Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD) [17].
3. Мексиканський інститут конкурентоспроможності (IMCO) [40].
4. Корейський інститут дослідження промислової політики (IPS) [23].

5. Японський центр економічних досліджень (JCER) [24].

Виходячи з вище зазначених інституцій на сьогоднішній день найчастіше використовуються два методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності країн, які запропоновані швейцарської організацією «European Management Forum» та відомої міжнародної організацією «World Economic Forum» [38, с.56]. Фактори, що визначають конкурентоспроможність країни, досить різноманітні. При цьому одні автори роблять спробу побудувати одно-двухфакторну модель конкурентоспроможності економіки, інші заперечують таку можливість, пропонуючи проводити комплексний багатofакторний аналіз.

Обидві методології між собою є схожими, проте Всесвітній економічний форум (WEF) охоплює більший масив статистичних даних. Єдина відмінність двох методик полягає в різному співвідношенні даних кількісних та якісних показників.

Отже, одним з найбільш відомих досліджень в цьому питанні є оцінка конкурентоспроможності країн на підставі глобального індексу конкурентоспроможності (the Global Competitiveness Index - GCI), який щорічно розраховують експерти Всесвітнього економічного форуму і анонсують в звіті The Global Competitiveness Report [22]. Індекс GCI може служити значущою підказкою для інвесторів і якісним інструментом для економістів, політиків і великих підприємців, він допомагає аналізувати стан економіки країн при їх порівнянні.

Індекс глобальної конкурентоспроможності розраховується на підставі 98-114 показників (залежно від року аналізу показників), які об'єднані в 12 субіндексів (державні і приватні інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащеність новими технологіями, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інновації), які є основними факторами конкурентоспроможності країн. На підставі офіційних статистичних даних розраховується 34 показника (наприклад, дефіцит бюджету, державний борг, тривалість життя та ін.). Інші показники оцінюються на підставі анкетування великого числа керівників середніх і великих організацій в кожній з розглянутих країн. Як зазначають представники ВЕФ, індекс GCI постійно вдосконалюється на підставі тестування та консультацій з провідними експертами.

Відповідно до методики Всесвітнього економічного форуму конкурентоспроможність кожної країни оцінюється на основі 12 груп показників:

- *інститути*. Їх роль важлива для формування механізмів розподілу матеріальних благ в суспільстві. Інститути беруть участь в процесі формування бізнес-середовища, складовими якої є бізнес-етика, ступінь регулювання урядом бізнесу, ступінь розвитку корупції, ставлення урядових органів до свободам в суспільстві та ін.;

- *інфраструктура*. Розвинена інфраструктура сприяє поліпшенню умов ведення бізнесу, зменшуючи негативний ефект від розкиданості підприємств по

країні. Високий рівень розвитку інфраструктури сприяє інтеграції країни в глобалізаційні процеси. Зміцнення експортно-імпоротної діяльності може бути наслідком розвитку систем транспортного сполучення і комунікацій;

- *макроекономічна стабільність*. В умовах її відсутності в країні не можуть успішно застосовуватися довгострокові стратегії, що дозволяють підвищити рівень національної конкурентоспроможності;

- *якість початкової освіти і здоров'я населення*. У сучасному світі вимоги до якості початкової освіти постійно зростають, також важливим параметром є здоров'я населення, оскільки тільки здорова людина може віддавати максимальну кількість енергії на виробництво більшої кількості якісної і затребуваної продукції. Необхідною умовою зростання конкурентоспроможності є інвестиції в охорону здоров'я і освіту;

- *середня, вища і спеціальну професійну освіту*. Важливо для країн, що знаходяться на високому рівні економічного розвитку. Кваліфікація працівників є значущою складовою стрімкої глобалізації світової економіки, робоча сила повинна мати здатність швидко пристосовуватися до умов, що змінюються;

- *ефективність товарних ринків*. Країни з високою ефективністю товарних ринків здатні виробляти більше продукції і, відповідно, більше її споживати. Важливим є наявність конкуренції всередині країни, а також прозорість експортно-імпортних операцій. Ефективність товарних ринків багато в чому залежить від попиту і переваг покупців, а також від їх здатності платити за бажані товари;

- *ефективність ринку праці*. Ринки праці повинні мати гарну мобільність, щоб забезпечити в разі необхідності переміщення робочої сили з одного сектора економіки в інший;

- *досконалість фінансових ринків*. Для ефективного розподілу коштів, а також їх ефективного внутрішнього накопичення необхідний високорозвинений фінансовий сектор. У країні повинні існувати різноманітні механізми управління фінансами для стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності;

- *технологічна готовність*. Уміння швидко освоювати нові технології, а також оперативно впроваджувати їх в виробничий процес стає необхідним для скорочення технологічного розриву з країною-конкурентом;

- *розмір ринку*. Наявність географічно великого ринку є серйозною перевагою при активному використанні у виробництві ефекту масштабу, оскільки в даному випадку розмір ринку впливає на продуктивність. З розвитком глобалізації місцезнаходження ринку відходить на задній план, так як для найбільших компаній міжнародні ринки поступово стають пріоритетними внутрішніх;

- *досконалість бізнесу*. Даний фактор включає в себе практично все, що стосується ведення бізнесу в країні: стратегії компаній, операційну діяльність, ступінь розвитку бізнесу та ін.;

• *інновації*. Це дуже важливо для економічного розвитку країни в цілому, оскільки від цього фактору залежить вдосконалення виробництва, що є значущою конкурентною перевагою. Отже, держава повинна виділяти достатньо коштів на фінансування науково-дослідних центрів та інститутів [46].

Питома вага кожного з 12-ти груп показників, які беруться до уваги під час розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності, визначається з огляду на показник ВВП на душу населення усі фактори згруповані в 3 групи-субіндексів:

1. Базові (основні) вимоги - інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, здоров'я і початкова освіта.
2. Фактори ефективності - вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку.
3. Фактори розвитку інноваційного потенціалу - конкурентоспроможність підприємств, інноваційний потенціал.

Алгоритм оцінки рівня глобальної конкурентоспроможності країн WEF включає 6 етапів:

- формується база вихідних даних, яка включає 12 груп показників;
- проводиться нормалізація даних;
- визначається стадія розвитку країни та встановлюються коефіцієнти вагомості кожного з трьох блоків факторів (показників);
- розраховується значення субіндексів для кожної країни та проводиться ранжування країн за значенням розрахованих субіндексів;
- субіндекси агрегуються у єдиний індекс – інтегральний показник;
- проводиться ранжування країн за значенням інтегрального індексу – визначається рівень конкурентоспроможності країни [35, с.85-87].

У 2018 методика оцінки глобальної конкурентоспроможності ВЕФ була переглянута, що було обумовлено необхідністю врахувати вплив прийдешньої четвертої індустріальної революції, звідси і пішла назва GCI 4.0 (четверта промислова революція). У рамках нової методології фактори глобальної конкурентоспроможності згруповані в 4 рівня: створення сприятливих умов; людський капітал; ринки й інноваційна екосистема. Як і раніше, рівні конкурентоспроможності розбито на 12 компонентів (98 показників індексу), назви яких багато в чому запозичені з попередньої методології, проте їх наповнення конкретними індикаторами та методика розрахунку істотно відрізняються від попередніх версій рейтингу: інститути, інфраструктура, макроекономічне оточення, здоров'я та початкова освіта, вища освіта та навчання, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна підготовленість, розмір ринку, зрілість бізнесу, інновації [51].

Кількість індикаторів в рейтингу 2018 р., які використовуються для розрахунку GCI (по окремих підрівнях агрегованого індексу), скоротилося зі 114 до 98. При цьому якщо раніше 70% індикаторів (81 зі 114) бралися з

опитувальника бізнес-керівників, і тільки 30% становили статистичні дані або похідні показники зі сторонніх рейтингів, то в новому рейтингу пропорція змінилася: 45% (44 з 98) на користь статистичних даних і розрахункових показників, що в цілому має підвищити об'єктивність розрахунку GCI. Також набір самих індикаторів був перегрупований по підрівнях і суттєво оновився: 2/3 (64 з 98) складають нові індикатори, які раніше не використовувалися [51].

Також змінилася шкала для розрахунку та подання індексу. Якщо раніше індекс розраховувався за 7-бальною шкалою, то тепер за 100-бальною, де 100 відповідає максимально можливому рівню глобальної конкурентоспроможності, що відповідає національній політиці країни.

З моменту свого першого видання серія «Global Competitiveness Report» була спрямована на спонукання політиків вийти за рамки короткострокового зростання та прагнути довгострокового процвітання. Оцінюючи мікроекономічні та макроекономічні основи національної конкурентоспроможності різних країн, у звіті WEF щодо глобальної конкурентоспроможності за 2019 рік було показано, як тенденції до зниження фундаментальних аспектів продуктивності, маскувалися грошово-кредитною політикою країн, залишалися при цьому вузькими місцями для прискореного економічного розвитку [12].

Наразі, коли першочерговим завданням для всіх країн є реагування на кризу в галузі охорони здоров'я, обставини, що склалися вимагають не тільки надзвичайних і таких необхідних змін в політиці, а й спонукають до формування таких економічних систем в майбутньому, які б були не тільки продуктивними, але і вели до екологічної стійкості та загального процвітання.

З огляду на це, у 2020 році WEF припинило складання рейтингів глобального Індексу конкурентоспроможності, замінивши щорічне видання спеціальним [12]. Так, у представленому Всесвітнім економічним форумом 16 грудня 2020 року виданні «Доповідь про глобальну конкурентоспроможність. Спеціальний випуск 2020: Як країни просуються на шляху до одужання/ The Global Competitiveness Report, Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery» запропонований докладний опис пріоритетів відновлення і відродження конкурентоспроможності, а також розгляд питань переходу до нових економічних систем, які поєднуюватимуть в собі «продуктивність», «особистість», а також цілі «планети».

У 2021 року WEF планує повернутись до порівняльного аналізу глобальної конкурентоспроможності країн. У спеціальному випуску аналізуються історичні тенденції факторів конкурентоспроможності, а також останні роздуми фахівців WEF щодо майбутніх пріоритетів глобальної економіки. Так, рекомендації представлені за трьома часовими рамками [12]:

- «пріоритети, які впливають з історичного аналізу до фінансової кризи;
- пріоритети, які необхідні для перезапуску економіки, крім негайних заходів реагування на кризу COVID-19, при одночасному включенні населення всієї планети в економічну політику (відродження протягом наступних 1-2 років);

- пріоритети і політика, які необхідні для перезавантаження економічних систем в довгостроковій перспективі для досягнення стійкого і всеосяжного процвітання в майбутньому (трансформація протягом наступних 3-5 років)».

Україна, не увійшла до аналізу економічних можливостей та перспектив в 2021 році, проведеного фахівцями WEF, і має послуговуватись загальними пропозиціями та рекомендаціями розробленими цією організацією для формування своєї державної політики з трансформації економіки з підвищення конкурентоспроможності в нових умовах. Протягом 2021 року Всесвітній економічний форум проведе серію громадських діалогів для розробки нових критеріїв, нових стандартів і нових дій для побудови нових економічних моделей, що поєднують продуктивність, стійкість і загальне процвітання.

Міжнародного інституту розвитку менеджменту у своїх звітах IMD World Competitiveness Yearbook представляє рейтинг (індекс конкурентоспроможності), складений по країнах, що є ключовими гравцями світового ринку [17]. Країни були обрані за результатами аналізу їх внеску у світову економіку і впливу на неї. В останньому звіті організації представлені 63 країни.

Даний рейтинг є відображенням того, як держави та її підприємствам вдається об'єднати досягнення для збільшення сукупного добробуту і більш ефективного функціонування. Рейтинг є орієнтиром при прийнятті рішень, що стосуються розміщення інвестицій, і дає можливість урядам різних держав стежити за «успішними історіями» країн, переймати досвід. Таким чином, сукупний рейтинг конкурентоспроможності заснований на 20 різних індикаторах з чотирьох ключових аспектів економічного життя країни. Оцінки будуються на основі наступного співвідношення: приблизно 1/3 - оцінки експертів і приблизно 2/3 - офіційна статистика. Спочатку проводиться аналіз відомостей по 314 критеріям, об'єднаним в чотири групи чинників:

- *економічні перетворення* (77 показників) - внутрішня економіка, міжнародна торгівля, іноземні інвестиції, зайнятість, ціни;
- *ефективність держави* (73 показника) - державні фінанси, фіскальна політика, інституційний устрій, господарське законодавство, суспільний устрій;
- *ефективність бізнесу* (69 показників) - продуктивність, ринок праці, фінанси, практика управління, відносини і цінності;
- *інфраструктура* (95 показників) - базова інфраструктура, технологічна інфраструктура, наукова інфраструктура, здоров'я і навколишнє середовище, освіта [47].

Алгоритм оцінки національної конкурентоспроможності IMD складається з чотирьох етапів:

1. «Формується база вихідних даних, яка включає 4 блоки показників, кожен з яких в свою чергу включає п'ять підгруп.
2. Розраховуються комплексні показники конкурентоспроможності для кожного блоку факторів.
3. Розраховується інтегральний показник конкурентоспроможності.

4. Здійснюється ранжування країн за значенням інтегрального показника – визначається рівень конкурентоспроможності»[35, с.91].

Для аналізу конкурентних позиції України за період 2015-2019 рр., та визначення факторів, які впливають на управління конкурентоспроможності України, було розглянуто рейтинг Всесвітнього економічного форуму (табл.1).

Таблиця 1 - Місце й оцінка України в Індексі глобальної конкурентоспроможності за 2015–2019 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2015-2016 рр.		2016-2017 рр.		2017-2018 рр.		2018 р.*		2019 р.*	
	Місце	Оцінка 0-7	Місце	Оцінка 0-7	Місце	Оцінка 0-7	Місце	Оцінка 0-100	Місце	Оцінка 0-100
	79	4	85	4	81	4,1	83	57	85	57
Основні вимоги										
Інституції	130	3,1	129	3	118	3,2	110	46,3	104	47,9
Інфраструктура	69	4,1	75	3,9	78	3,9	57	70,1	70	70,3
Макроекономічне середовище	134	3,1	128	3,2	121	3,5	131	55,9	133	57,9
Охорона здоров'я та початкова освіта	45	6,1	54	6	53	6	94	72	101	65,6
Підсилюючі продуктивність										
Вища освіта і професійна підготовка	34	5	33	5,1	35	5,1	46	68,9	44	69,9
Ефективність ринку товарів	106	4	108	4	101	4	73	55,3	57	56,5
Ефективність ринку праці	56	4,3	73	4,2	86	4	66	59,5	59	61,4
Розвиток фінансового ринку	121	3,2	130	3	120	3,1	117	48,7	136	42,3
Технологічна готовність	86	3,4	85	3,6	81	3,8	77	51	78	51,9
Розмір ринку	45	4,5	47	4,4	47	4,5	47	62,7	47	63
Інновації та фактори вдосконалення										
Відповідність бізнесу сучасними вимогами	91	3,7	98	3,6	90	3,7	86	55,3	85	57,2
Інновації	54	3,4	52	3,4	61	3,4	58	39	60	40,1

*Зміна в шкалі оцінювання, бали за шкалою від 0 до 100, де 100 представляє оптимальну ситуацію або «кордон» конкурентоспроможності.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50,51,53]

Доцільно зазначити, що з 2018 року ВЕФ оновив індексне оцінювання 140 економік країн світу зменшивши кількість індикаторів до 98-ми, які розділені за 12-ма групами або драйверами продуктивності. Для кожного індикатора, використовується шкала від 0 до 100, що вказує на те, наскільки близька економіка до ідеального стану або знаходиться на «кордоні» конкурентоспроможності. Однак для коректного аналізу конкурентних позицій України було розділено показник на два періоди (2015-2018 рр. та 2018-2019 рр.). Доцільно зазначити про те, що зміна у 2018 році шкали оцінювання виключає можливість порівнянного аналізу змін конкурентоспроможності країн в рамках більш тривалого періоду.

Згідно з таблицею 1 та рисунком 2 в період 2015-2018 рр. позиції України погіршилися з 79 місця у 2015-2016 рр. (оцінка 4) до 85 місця у 2016-2017 рр. (оцінка 4), однак покращення спостерігається у 2017-2018 рр. 81 місце (оцінка 4,1). Найбільш негативну тенденцію показників в період 2015-2018 рр. спостерігається за позиціями, як: інституції 130 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,1 (покращення на 12 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,2) макроекономічне середовище 134 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,1 (покращення на 13 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,5), ефективність ринку товарів 108 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 4 (покращення на 7 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 4), розвиток фінансового ринку 130 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3 (покращення на 10 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,1), технологічна готовність 86 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,4 (покращення на 5 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,8) та відповідність бізнесу сучасним вимогам 98 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3,6 (покращення на 8 позицій з оцінкою 3,7). Позитивну тенденцію за аналізований період демонструють такі групи показників, як: інфраструктура 69 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,1 (погіршення на 9 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,9), охорона здоров'я та початкова освіта 45 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 6,1 (погіршення на 9 позицій порівняно з 2016-2017 рр. з оцінкою 6), вища освіта і професійна підготовка 33 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 5,1 (погіршення на 2 позиції порівняно з 2017-2018 рр. з показником 5,1), ефективність ринку праці 56 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,3 (погіршення на 30 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 4), розміри ринку 45 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,5 9 (погіршення на 2 позиції порівняно у 2016-2017 рр. з оцінкою 4,4 та 2017-2018 рр. з оцінкою 4,5) та складова інновації 52 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3,4 (погіршення на 9 позицій у 2017-2018 рр. з оцінкою 3,4).

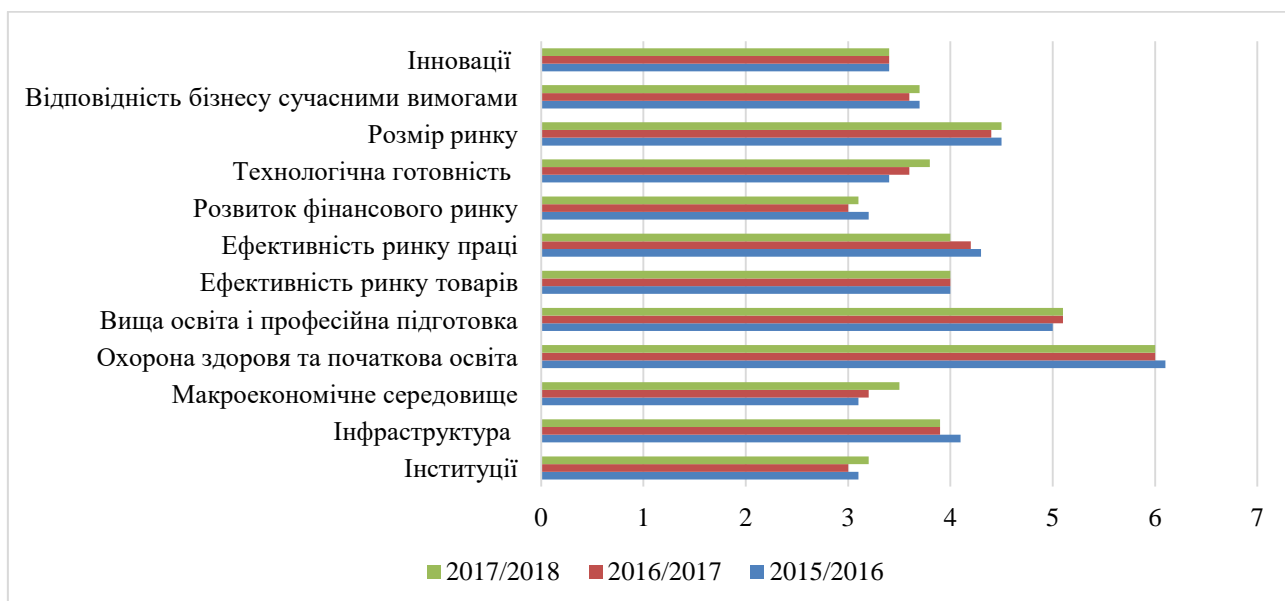

Рисунок 2 - Оцінки показників України в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності у 2015-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Згідно з таблиці 1 та рисунку 2 у 2019 р. Україна залишилася на рівні 2018 р. (57 балів), але за окремими показниками є позитивні тенденції. За показником «Інститути» українська економіка впродовж 2018–2019 рр. демонструє тенденцію до зростання (+1,6 бали та 104-е місце), що свідчить про сталий інституційний розвиток країни. Також наявна тенденція до поліпшення за показниками розвитку інфраструктури (+0,2 бали та 57-е місце); впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (+0,9 бали та 78-е місце); макроекономічної стабільності (+2 бали та 133-є місце) та показником «знання і навички» (+1 бал та 44-е місце). Стан товарних ринків у звітному періоді мав позитивну тенденцію (+1,2 бали та 57-е місце). Це пояснюється підвищенням внутрішньої конкуренції та конкуренції на ринку послуг (+4,9 бали та 64-е місце), диспозитивним впливом податків та субсидій на конкуренцію (+3,4 бали та 104-е місце), збільшенням частки ринку (+3,6 бали та 89-е місце), нетарифними бар'єрами (+4,1 бали та 91-е місце). Також тенденцію до зростання має ринок праці (+1,9 бали та 59-е місце) і вітчизняний ринок (+0,3 бали та 47-е місце). За показником динамічності бізнесу спостерігається також незначне поліпшення (+1,9 бали та 85-е місце). Окремі індикатори мають негативну тенденцію, зокрема показник здоров'я (–6,4 бали) опустився в рейтингу на сім позицій, до 101-го місця у результаті скорочення тривалості життя; показник фінансової системи (–6,4 бали та 136-е місце) за рахунок погіршення показників кредитування приватного сектору (–47,5 бали та 76-е місце).

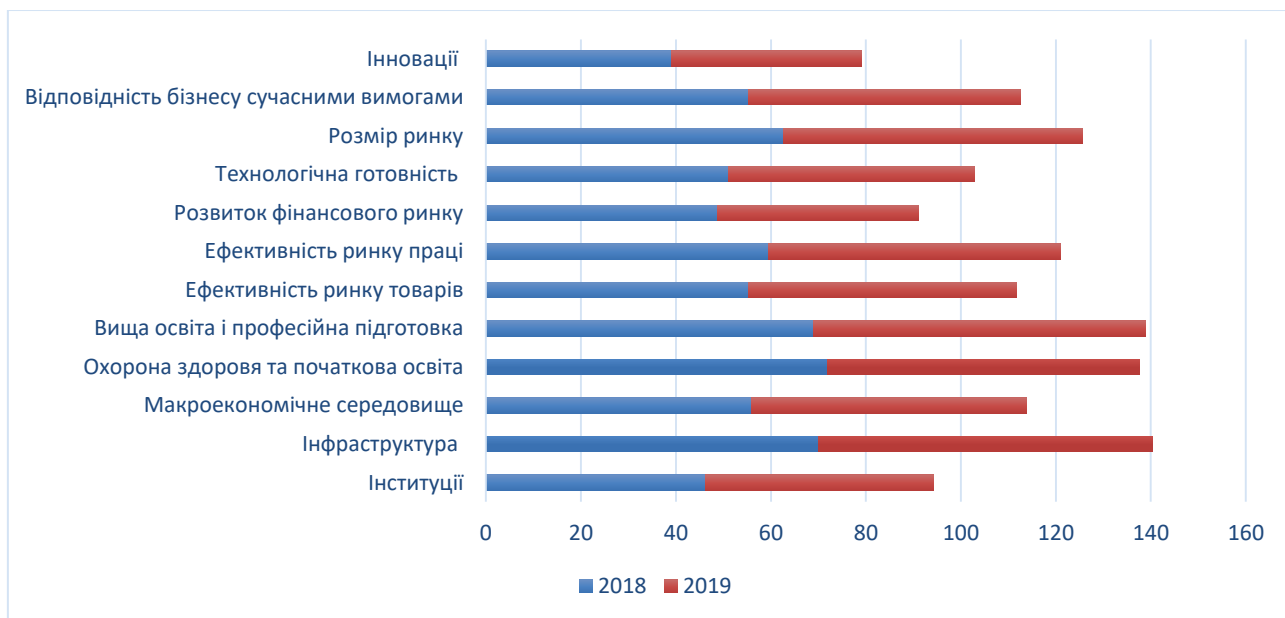

Рисунок 3 - Оцінки показників України в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності у 2018-2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Для визначення факторів, які впливають на рейтингові позиції України було розглянуто складові 12 субіндексів глобального рейтингу конкурентоспроможності України за 2015-2019 рр..

Згідно з рисунком 4 та додатком А за складником інституції у період 2015-2018 рр. спостерігається поліпшення на 12 позицій + 0,2 оцінки (118 місце з оцінкою 3,2). За аналізований період спостерігається покращення позицій за такими показниками, як: право власності (+0,4 бали та 128 місце), захист інтелектуальної власності (+0,2 бали та 119 місце), платежі та хабарі (+0,3 бали та 106 місце), марнотратство державних витрат (+0,5 бали та 113 місце), прозорість формування державної політики (+0,3 бали та 65 місце), бізнес-витрати на тероризм (+1 бали та 122 місце), бізнес-витрати на злочин і насильство (+0,7 бали та 92 місце), організована злочинність (+0,6 бали та 113 місце), надійність служб поліції (+1,1 бали та 101 місце), ефективність корпоративних прав (+0,5 бали та 90 місце), захист інвесторів (+0,9 бали та 66 місце) та захист міноритарних акціонерів (+0,2 бали та 129 місце).

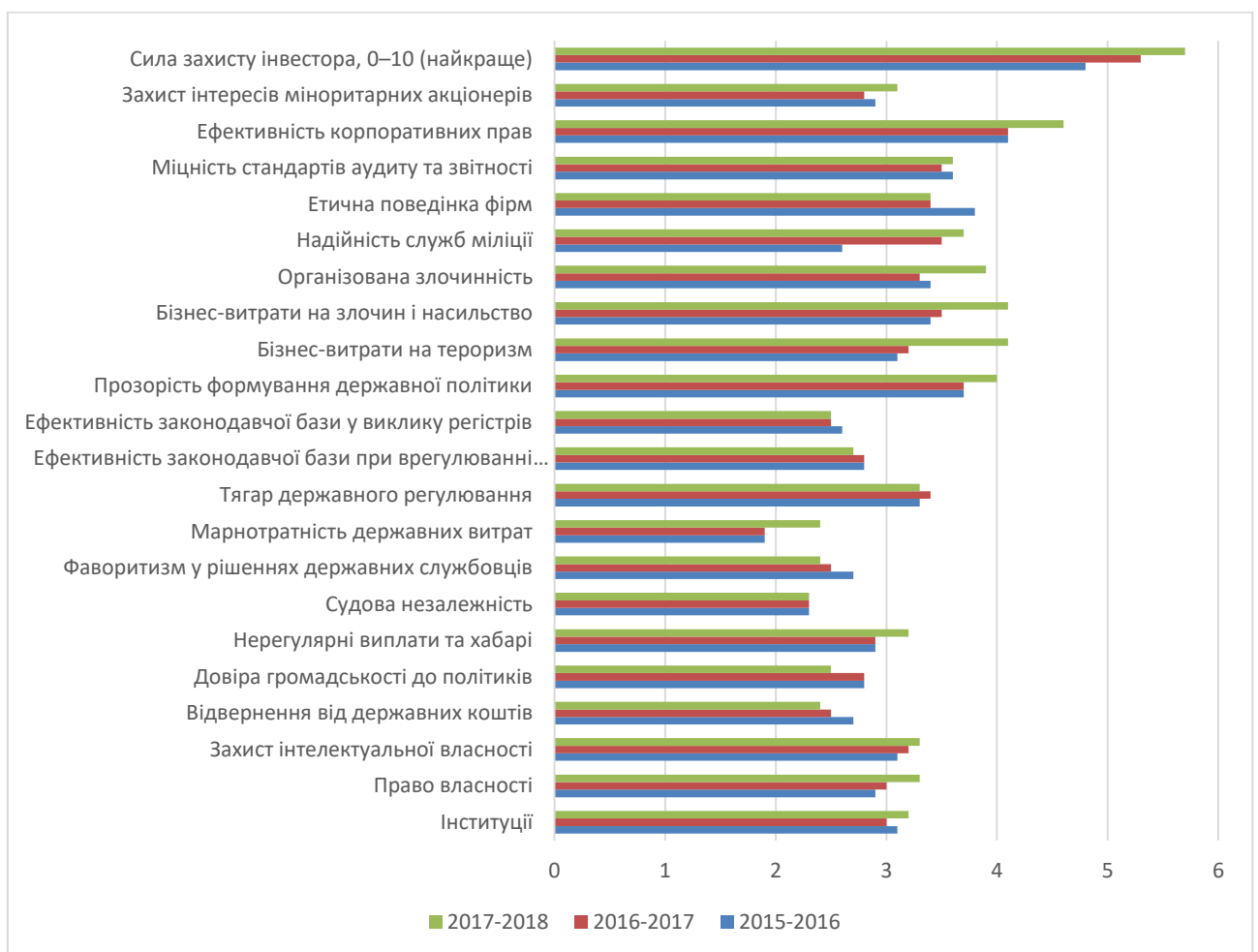

Рисунок 4 - Оцінки показників України за складовою «Інституції» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Погіршення відбулося за показниками марнотратство суспільних фондів (-0,3 бали та 119 місце), довіра громадськості до політиків (-0,3 бали та 91 місце), фаворитизм у рішеннях державних службовців (-0,3 бали та 111 місце), тягар державного регулювання (-0,1 бал та 81 місце), ефективність законодавчої бази (-0,1 бал та 122 місце) та етична поведінка фірм (-0,4 бали та 102 місце).

У період 2018-2019 року (рис. 5 та див. Додаток Б) за складником інституції спостерігається покращення (+1,6 балів та 104 місце). За показниками спостерігається наступне: організована злочинність погіршення на 1,6 балів (110 місце), показники вбивства покращення на 0,5 балів (100 місце), випадки тероризму покращення на 0,8 балів (132 місце), надійність поліцейських служб погіршення на 0,2 бали (101 місце), соціальний капітал погіршення на 0,5 балів (109 місце), прозорість бюджету погіршення на 7,5 бали (39 місце), незалежність судів покращення на 0,7 балів (105 місце), ефективність правової бази покращення на 4,4 балів (95 місце), свобода преси погіршення на 0,8 бали (81 місце), рівень державного регулювання покращення на 3,2 бали (62 місце), ефективність правової бази при вирішенні спорів покращення на 6,2 бали (88 місце), індекс електронного урядування залишається без змін (72 місце), право власності погіршення на 0,1 бали (128 місце), захист інтелектуальної власності погіршення на 0,5 балів (118 місце), якість управління земельними ресурсами залишається без змін (76 місце), стійкість стандартів аудиту та звітності погіршення на 0,9 балів (118 місце). У зв'язку з конфліктом на Сході стабільно низькі позиції України залишаються за індикатором «рівень тероризму». В той же час респонденти відзначили підвищення рівня судової незалежності, зниження тягаря урядового регулювання, незначне зниження корупції.

У 2019 році було доповнено індекс «Інституції» такими показниками: уряд, що забезпечує стабільність політики (оцінка 34,3 та 115 місце), реакція уряду на зміни (оцінка 37,6 та 95 місце), адаптованість законодавчої бази до цифрових моделей бізнесу (оцінка 39 та 89 місце), урядове довгострокове бачення (оцінка 35,7 та 104 місце), регулювання енергоефективності (оцінка 50,7 та 53 місце), регулювання відновлюваної енергії (оцінка 62,7 та 42 місце), численні діючі міжнародні договори (оцінка 69 та 95 місце).

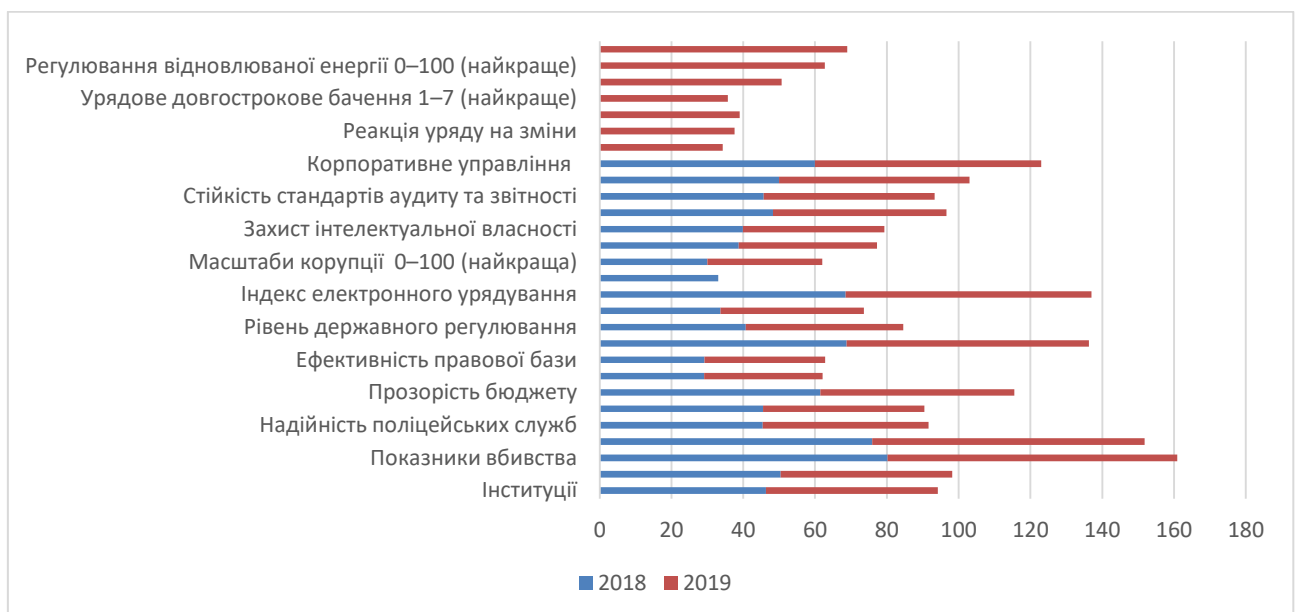

Рисунок 5 - Оцінки показників України за складовою «Інституції» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

За складником інфраструктури Україна спостерігається погіршення на 0,2 бали та посіла 78 місце (рис. 6 та див. додаток А).

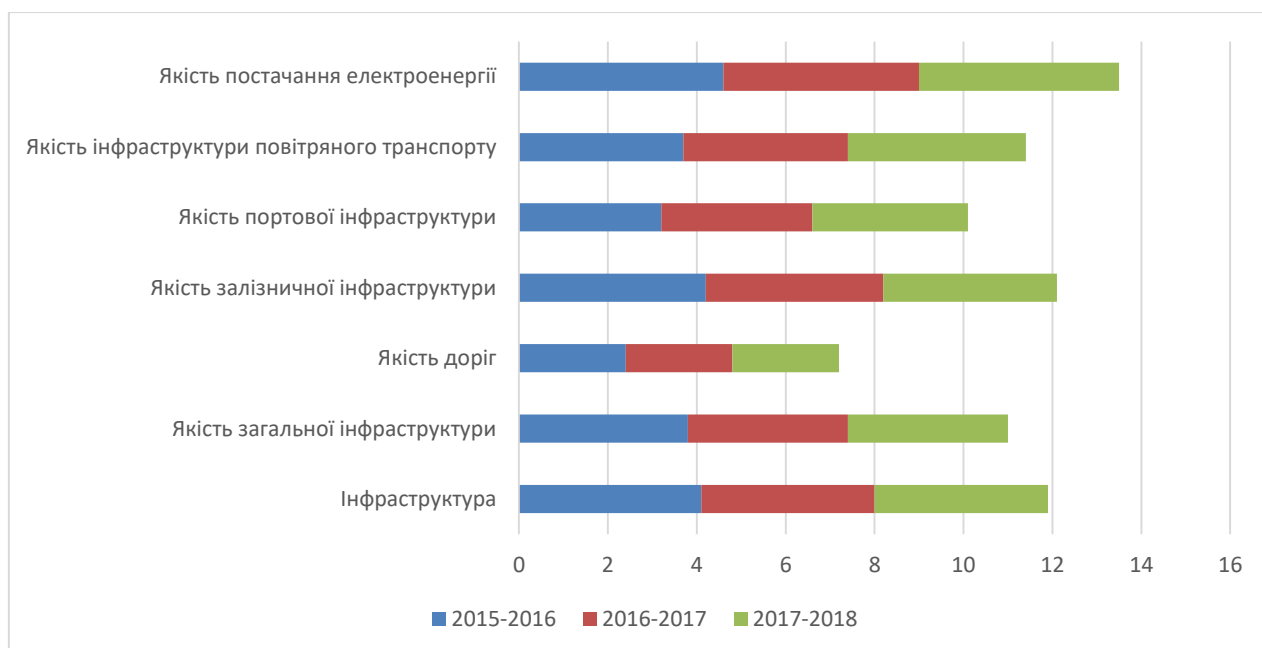

Рисунок 6 - Оцінки показників України за складовою «Інфраструктура» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

За показниками «мобільні стільникові телефонні абоненти» і «лінії фіксованого телефонного зв'язку» Україна знаходиться на досить високих місцях. Сучасний стан транспортного ринку та зв'язків між його учасниками фахівці визначають як незадовільний. Водночас маємо погіршення на 0,2 бали якості транспортної інфраструктури, якість доріг залишається без змінним з оцінкою 2,4 та 130 місцем, позитивну тенденцію прослідковується за показниками якості портової інфраструктури (+0,3 бали та 93 місце) та якості інфраструктури повітряного флоту (+0,3 бали та 92 місце). За протяжністю польотів авіакомпаній Україна зайняла 59 місце (313,5 млн. км на тиждень).

Потребує поліпшення якість залізничної інфраструктури (сталось погіршення на 0,3 бали та 37 місце). На думку очільника Мінінфраструктури України, війна на сході України вплинула на залізничні сполучення та перевезення. Саме з цієї причини повністю переглянута транзитна політика країни. Сьогодні акцентується увага на залізничному й автомобільному напрямках «захід-південь» і «північ-південь». Основний маршрут, який пролягає зі сходу на захід, загублений, він фактично не функціонує в тому обсязі, в якому повинен функціонувати. Уряд України розглядає можливість вирішення інвестиційної проблеми вітчизняної промисловості, зокрема, через «активне застосування різних форм державно-приватного партнерства, у тому числі концесії, для розвитку інфраструктури і надання послуг публічного характеру у сфері транспорту, охорони здоров'я, енергетики, теплої водопостачання» [21].

За складником інфраструктури Україна (рис. 7 та див. додаток Б) спостерігається покращення (+0,2 бали та 57 місце).

Рисунок 7 - Оцінки показників України за складовою «Інфраструктура» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Негативну тенденція спостерігається за такими показниками, як: ефективність залізничних послуг (-1,3 бали та 34 місце), індекс обслуговування лінійним судноплавством (-7,9 балів та 57 місце) та вплив небезпечної питної води (-3,2 бали та 67 місце). Позитивну тенденцію в рейтингу забезпечують такі показники індекс дорожньої сітки (+5,5 бали та 59 місце), якість доріг (+5,1 бали та 114 місце), охопленість аеропортами залишається без змін (53 місце), ефективність автосервісу (+0,4 бали та 101 місце), надійність водопостачання (+0,5 балів та 80 місце), витрати на при розподілу та передачі електроенергії (+0,4 бали та 64 місце).

За складником макроекономічного середовища Україна (рис. 8 та див. додаток А) поліпшили позиції на 0,4 бали та 121 місце. Індекс макроекономічного середовища поліпшився через збільшення рівня валового національного заощадження (+7,9% та 88 місце). Поліпшився на 10% показник державного боргу, оскільки відбувалося його невелике зменшення. Також відбулося стрімке погіршення оцінки сальдо державного бюджету (-1 % та 53 місце). Кредитний рейтинг країни має негативні позиції, так як у 2017-2018 рр. України отримала оцінку 21,3 із 100 можливих.

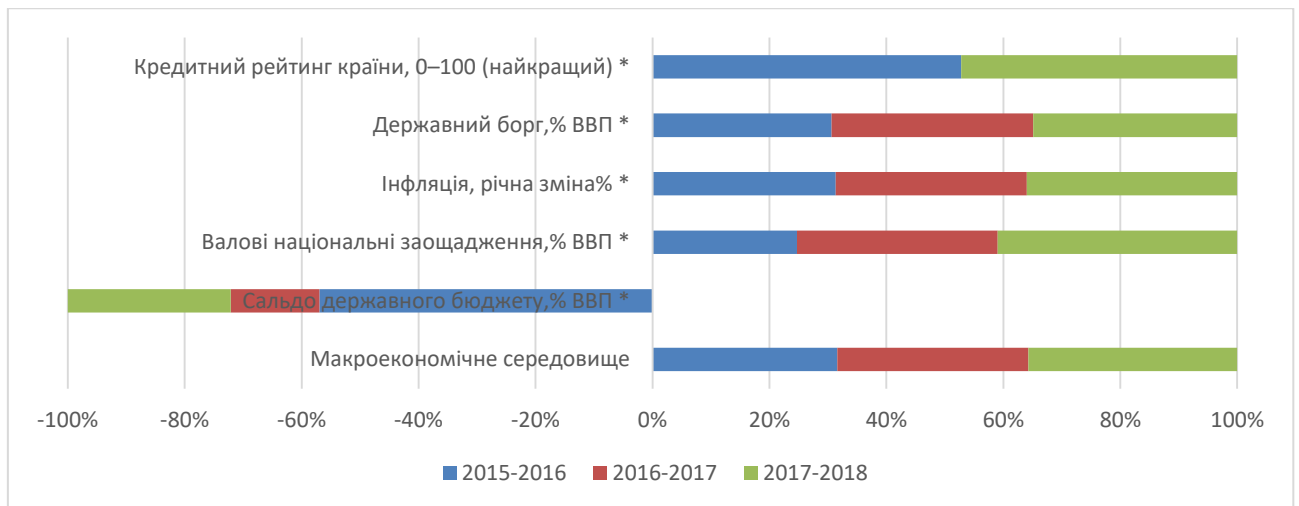

Рисунок 8 - Оцінки показників України за складовою «Макроекономічне середовище» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Рівень інфляції (плюс 1,3% у порівнянні з 2016 р.; поліпшення на 7 позицій, але все одно 129-е місце наприкінці списку) зумовлений низкою об'єктивних факторів та дій, які є необхідними на шляху реформ. До об'єктивних факторів належить знецінення національної валюти проти іноземних валют, зокрема долара США. Однією з необхідних на шляху реформ дій є поступове виведення енергетичних тарифів на економічно обґрунтований рівень. У 2017 р. ціни зростали швидше, ніж у 2016 р. (13,7%), хоча і значно повільніше, ніж у 2015 р. (43,3%) і 2014 р. (24,9%). Згідно з даними Держслужби статистики за 2017 рік, найбільше зросли ціни на утримання будинків і прибудинкових територій – на 47,5%, фрукти – на 34,5%, м'ясо – на 29,4%, овочі – на 24,7%, молоко – на 23,1%. У річному вираженні зниження цін зафіксоване лише на цукор – 7,4%. Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень та Інституту демографії ще у 2013 р. попереджали про недостатність фактора зменшення ЄСВ.

Було доведено, що одностороннє зниження податків, навпаки, призведе до негативного ефекту: скорочення податкових зборів, збільшення дефіциту Пенсійного фонду України (ПФУ) та погіршення рівня життя населення. Як один із прикладів було запропоновано механізм детінізації, який полягав у зменшенні ЄСВ з 37,66 до 22,46% за рахунок зниження розміру внеску до ПФУ з 33,2 до 18,0%; зростанні податку на доходи фізичних осіб з 15,0 до 19,7%; збільшенні офіційної середньої заробітної плати на підприємствах усіх форм власності для забезпечення частки оплати праці на рівні 0,26 [33, с. 39–40].

За складником макроекономічного середовища Україна (рис. 9 та див. додаток Б) спостерігається поліпшення на 2 бали та 133 місце.

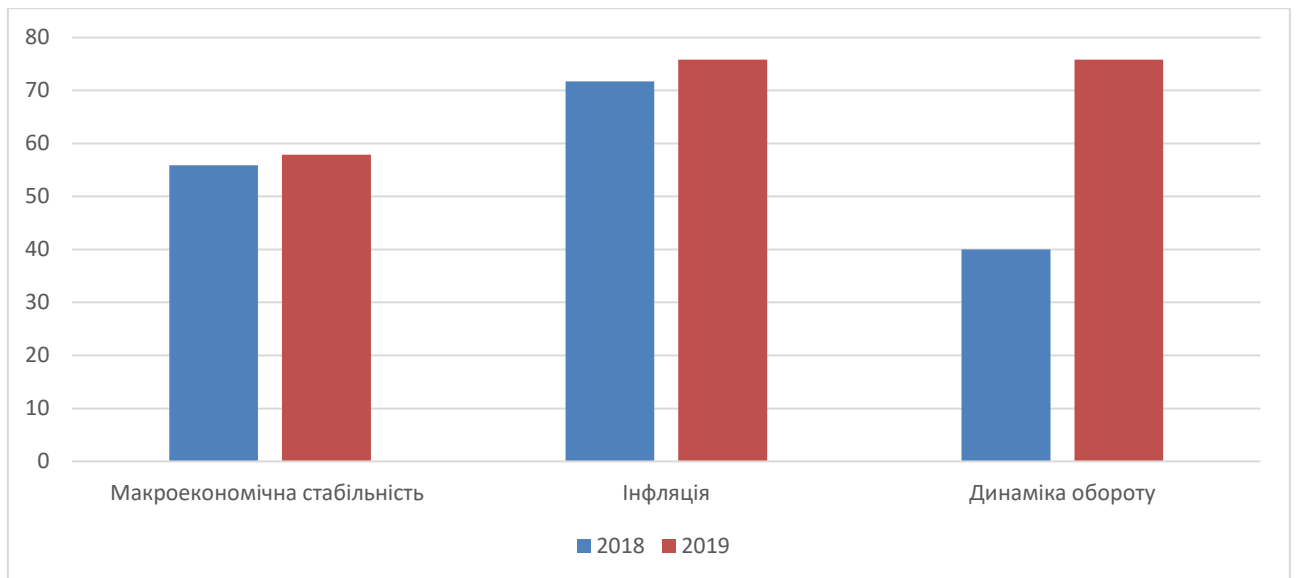

Рисунок 9 - Оцінки показників України за складовою «Макроекономічне середовище» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Показник інфляції в аналізований період демонструє покращення на 4,1 бал та зайняв 131 місце із 141 країни. За показником динаміка обороту спостерігається збільшення на 35,8 балів та посіла 114 місце.

За складником охорони здоров'я та початкової освіти Україна (рис. 10 та див. додаток А) за період 2015-2018 рр. оцінка має не значні зміни (-0,1 бал та 53 місце).

Рисунок 10 - Оцінки показників за складовою «Охорони здоров'я та початкової освіти» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Негативну тенденцію прослідковуюся за показником дитячої смертності (-0,9 балів). Індекс очікуваної тривалості життя (71,2 роки) не змінився (92 місце). Показник випадки туберкульозу на 100000 людей має негативну тенденцію (+4 позицій в рейтингу та 92 місце). Україна має конкурентні переваги за індексом якості початкової освіти (+0,2 бали та 42 місце) та

покриття населення початковою освітою (оцінка 96,2 із 100 можливих та 42 місце із 137 країн)

За індексом впливу на бізнес туберкульозу результат (95 місце) поліпшився на 0,1 бал, а за ВІЛ/СНІД – на 0,2 бали (74 місце). Невтішною залишається ситуація з психічним здоров'ям українців. Почастішали випадки психічних розладів. Причиною всьому, на думку експертів, стали нестабільна ситуація в країні і телевізор, з якого постійно ллються негативні новини. Згідно зі статистикою, 1,2 млн. чоловік (це понад 3% населення) страждає психічними розладами. Психологи пояснюють, що цифра хворих могла бути і меншою, але в Україні немає системи роботи з такими людьми і висококваліфікованих фахівців. Найважливішим завданням є підготовка кваліфікованих медичних фахівців [18].

Дослідниками освітньої сфери доведено, що співвідношення затрат на освіту до економічного ефекту від неї становить 1:4. Україна має яскраво виражену конкурентну перевагу – високий рівень освіти та науки (рис. 11 та див. додаток А). За цим складником індексу позиція практично не змінилася (покращення на 0,1 бал та 35 місце)

Рисунок 11 - Оцінки показників за складовою «Вища освіта та навчання» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Якісна вища освіта та високий рівень професійної підготовки мають визначальне значення для економік країн, які бажають рухатися вперед ланцюжком створення доданої вартості, а не обмежуватися простими виробничими процесами та продукцією. За показниками індексу вища освіта та навчання, позитивну тенденцію спостерігається за такими показниками, як: наявність спеціалізованих навчальних послуг (+0,3 бали та 68 місце), якість управління школами (0,2 бали та 88 місце), якість математичної та природничої освіти (0,2 бали та 27 місце). За період 2015-2019 рр. відбулося погіршення таких показників, як: ступінь навчання персоналу погіршився на 0,2 бали та 94

місце, якісь системи освіти на 0,1 бал та 56 місце та доступ до інтернету в школах на 0,3 бали та 44 місце.

Сьогодні в Україні створюється ефективна законодавча база, адекватна міжнародним нормам у сфері освіти. Так, набув чинності новий Закон України «Про освіту», що регулює суспільні відносини у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти. Закон України «Про вищу освіту» встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, визначає умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії останніх, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. Питання забезпечення якості вищої освіти, зокрема, стоять на порядку денному створеного Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Вплив економічного та соціального середовища на якість освіти досліджено у роботі [37].

За складником «Кваліфікація» Україна (рис. 12 та див. додаток Б) погіршила свої показники на 1 бал та зайняла 44 місце. За показниками спостерігається така тенденція: середня тривалість шкільного навчання показник залишається без змін з оцінкою 69,3 та 51 місце, охопленість підготовкою персоналу покращення на 3,8 балів (65 місце), якість професійної підготовки покращення на 1,8 балів (54 місце), кваліфікація випусників покращення на 2,3 бали (54 місце), навички роботи з цифровими технологіями покращення на 0,3 бали (56 місце), зручність пошуку кваліфікованих співробітників покращення на 0,4 бали (53 місце), очікувана тривалість шкільного навчання залишається без змін з оцінкою 83,3 та 54 місце, критичне мислення у викладанні покращення на 5,5 балів (31 місце), рівень навантаження на вчителів у початковій школі погіршилась на 0,6 балів (33 місце).

Рисунок 12 - Оцінки показників за складовою «Кваліфікація» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Країни з ефективними ринками виробляють асортимент товарів та послуг з урахуванням умов попиту-пропозиції. Сприятлива ринкова конкуренція на внутрішньому і зовнішньому ринках є важливою для підвищення ринкової ефективності і, відповідно, продуктивності бізнесу. Здорова ринкова конкуренція на внутрішньому та зовнішньому ринках є важливою для підвищення темпів розвитку ринків. Для цього в країні має бути якнайменше перепон для створення і розвитку бізнесу. Ефективність ринку праці – складник для забезпечення розподілення працівників між секторами. Ринки праці повинні бути гнучкими, забезпечувати чіткий взаємозв'язок між стимулом до праці та їхньою діяльністю, а також забезпечувати рівність між жінками і чоловіками у бізнес-середовищі. Вказані умови сприяють залученню до країни здібних фахівців.

За складником ефективності ринку товарів Україна (рис. 13 та див. додаток А) залишається без змін з оцінкою 4 (101 місце).

Рисунок 13 - Оцінки показників за складовою «Ефективність товарного ринку» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

За рис. 13 спостерігається позитивна тенденція показників України «Ефективності товарного ринку» за 2015-2018 рр. за такими складовими, як :

- ступінь орієнтації на клієнтів (+0,1 бал та 74 місце);
- поширеність іноземної власності (+0,1 бал та 127 місце);
- витрати на аграрну політику (+0,1 бал та 75 місце);
- ефективність антимонопольної політики (+0,3 бали та 124 місце);
- інтенсивність місцевої конкуренції (+0,4 бали та 78 місце).

Негативну тенденцію прослідковується за вишуканість покупця (-0,3 бали та 93 місце), тягар митної процедури (-0,3 бали та 126 місце), вплив правил на ПІІ на бізнес (-0,3 бали та 130 місце), кількість процедур відкриття бізнесу (-2 бали та 18 місце) та ступінь домінування на ринку (-0,2 бали та 106 місце).

Найбільший накопичений з 1994 р. обсяг ПІІ в Україну було зафіксовано на початку 2014 р. (53,7 млрд. дол.). Протягом наступних трьох років обсяги ПІІ скоротилися на 30% (до 37,6 млрд. дол. на початок 2017 р.). Сьогодні переважають інвестиції від іноземних контрагентів вітчизняних компаній, пов'язаних із ними прямо або опосередковано через структуру власності та зареєстрованих у країнах з офшорними юрисдикціями. Офшорний Кіпр став найбільшим інвестором в Україну: його кошти становили чверть (25,7%) усього обсягу ПІІ за 1994–2017 рр. Він використовується у схемах приховування і виведення прибутків з країни та для реінвестування коштів. Інвестуються насамперед торговельна та фінансова сфери, а не виробництва для закріплення домінуючого становища іноземної продукції на внутрішньому ринку. З 2014 р. у промисловості обсяги ПІІ скоротилися майже удвічі (з 17,6 млрд. до 9,5 млрд. дол.), тоді як у торгівлі – на 20% (з 6,8 млрд. до 5,5 млрд. дол.), а у фінансовій діяльності – на 15% (з 12,3 млрд. до 10,3 млрд. дол.). Деякі країни-сусіди (зокрема, Російська Федерація) використовують інвестиції в Україну як інструмент дестабілізації її економічної та політичної ситуації, придбання (прямого або опосередкованого) ключових стратегічних активів країни (зокрема, в енергетиці та промисловості), підкупу деяких представників державної бюрократії та політичної еліти для отримання, за одночасного застосування воєнного тиску, спочатку економічного, а згодом і політичного контролю над країною [13, с. 64-65].

За складником ефективності товарного ринку Україна (рис. 14 та див. додаток Б) покращились на 1,2 бали (57 місце). В 2019 році з показників ефективності товарного ринку було виключено такі позиції, як: ефективність процесу оформлення товарів з оцінкою 37,3 та місцем 90 у 2018 році та відкритість торгівлі послугами з оцінкою 72,8 та місцем 60.

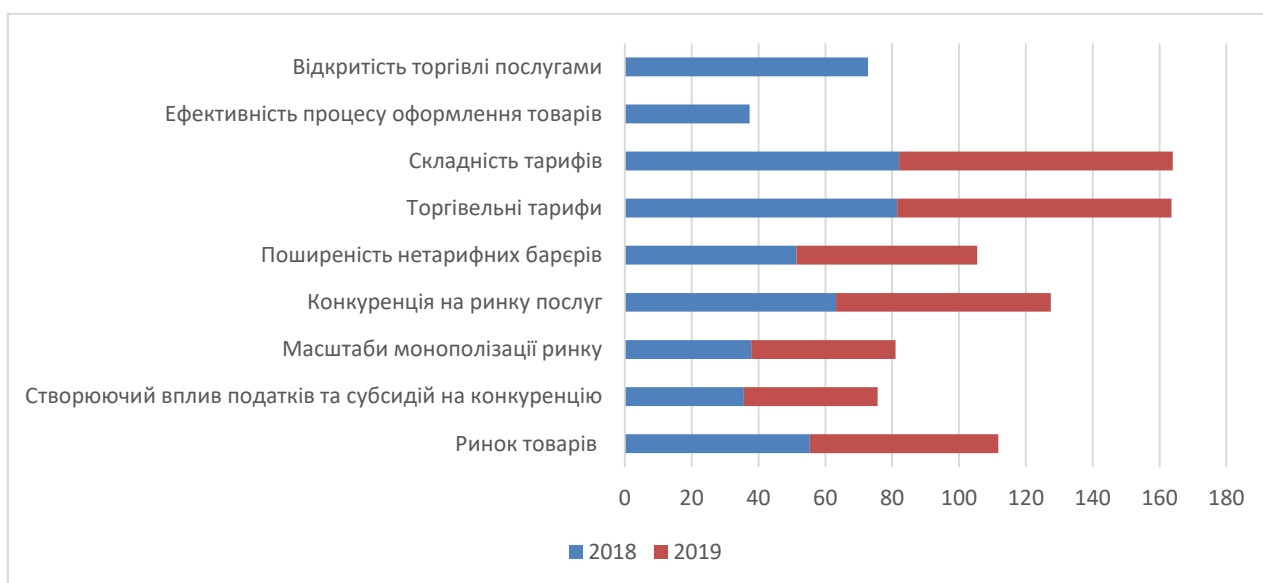

Рисунок 14 - Оцінки показників за складовою «Ефективність товарного ринку» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

За період 2018-2019 рр. за більшістю показниками спостерігається покращення за такими позиціями, як: створюючий вплив податків та субсидій на конкуренцію +4,4 бали (104 місце), масштаби монополізації ринку +5,4 (89 місце), конкуренція на ринку послуг +1,1 бали (77 місце), поширеність нетарифних бар'єрів +2,8 балів (91 місце), торговельні тарифи +0,6 балів (43 місце). Тільки за показником складності тарифів спостерігається тенденція зменшення на 0,2 бали (66 місце).

За складником ефективності ринку праці Україна (рис. 15 та див. додаток А) погіршила свій результат на 0,3 бали (86 місце). Абсолютно за всіма показниками прослідковується негативна тенденція:

- співпраця у відносинах праці та роботодавця (-0,1 бал та 92 місце);
- гнучкість визначення заробітної плати (-1,2 бали та 126 місце);
- практики найму та звільнення (-0,1 бал та 52 місце);
- вплив оподаткування на заохочення до праці (-0,1 бал та 124 місце);
- оплата праці та продуктивність праці (-0,5 балів та 55 місце);
- опора на професійне управління (-0,3 бали та 123 місце);
- здатність країни зберігати талант (-0,5 балів та 129 місце);
- здатність країни залучати таланти (-0,2 бали та 106 місце).

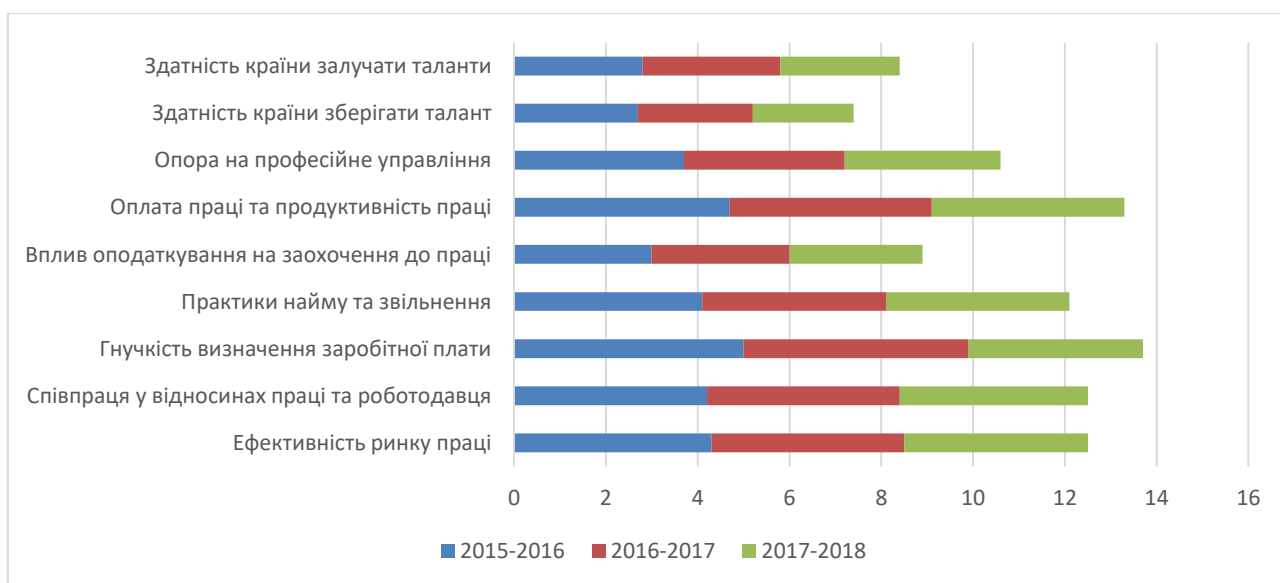

Рисунок 15 - Оцінки показників за складовою «Ефективність ринку праці» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Значення показників за період 2015-2018 рр. пояснюється тим, що Україні зростає рівень безробіття. Станом на 1 січня 2018 р. у Держслужбі зайнятості було зареєстровано 354,4 тис. безробітних, що на 45 тис. більше, ніж місяцем раніше. У грудні 2017 року офіційний рівень безробіття в Україні зріс на 0,2%, до 1,4%. Кількість вакансій в грудні становила 50,4 тис. осіб. На одну вакансію претендували 7 осіб. Українці отримують найнижчі зарплати в Європі. Середня зарплата в країні – 190 євро (у конвертації – 6454 грн.).

За складником ефективності ринку праці Україна (рис. 16 та див. додаток Б) покращення на 1,9 бали (59 місце). Більшість показників демонструють покращення оцінок за такими позиціями, як: практики найму та звільнення працівників +0,9 балів (34 місце), взаємовідносини працівник-роботодавець +0,3 бали (88 місце), гнучкість визначення зарплати +10,4 бали (110 балів), активна політика у сфері зайнятості +3,4 бали (52 місце), права працівника +2,1 бали (93 місце), легкість найму іноземців +2,1 бали (65 місце), внутрішня мобільність робочої сили +2,3 бали (81 місце), акцент на професійний менеджмент +8,9 балів (89 місце), оплата та продуктивність +2,3 бали (45 місце). Погіршення спостерігається за двома позиціями частка жінок у загальній кількості працюючих -0,3 бали (46 місце) та рівень податків на працю -6,7 балів (124 місце).

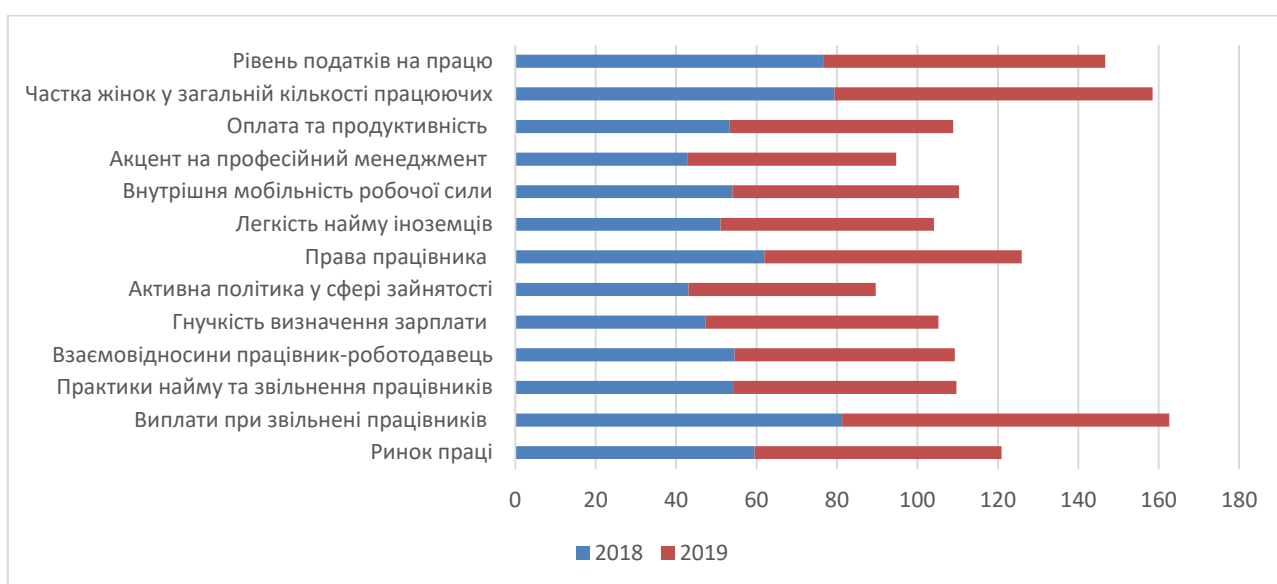

Рисунок 16 - Оцінки показників за складовою «Ефективність ринку праці» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Ефективний фінансовий сектор створює можливості для розміщення заощаджених громадянами ресурсів або інвестованих іншими країнами в ті сегменти, де ці ресурси будуть найбільш продуктивними. Розвинений фінансовий сектор спрямовує ресурси на підприємницькі або інвестиційні проекти з найбільш очікуваною нормою прибутковості. Визначальним фактором успішного розвитку фінансового ринку є ретельний аналіз оцінки ризиків. Такий аналіз дає змогу мінімізувати можливі майбутні втрати від неправильних інвестиційних рішень, що сприяє підвищенню темпів розвитку економіки. Для того щоб в економіці ефективно працювали фінансові інструменти, банківський сектор має бути надійним і прозорим.

Показник рівня розвитку фінансового ринку (рис. 17 та див. додаток А) погіршився на 0,1 бал та 120 місце. Показник індекс законних прав має не зміну оцінку 8 із 10 та знаходиться на 22 місці. Позитивні значення спостерігаються

за показниками легкості доступу до позик (+0,8 балів та 103 місце) та фінансування через місцевий ринок акцій (+0,2 бали та 114 місце).

Негативний стан показників фінансового ринку України демонструється такими складовими індексу, як регулювання біржових цін паперів (-0,3 бали та 134 місце), обґрунтованість банків (-0,3 бали та 135 місце), наявність венчурного капіталу (-0,2 бали та 118 місце), легкість доступу до позик (-0,8 бали та 103 місце), доступність фінансових послуг (-0,5 бали та 120 місце) та наявність фінансових послуг (-0,3 бали та 112 місце).

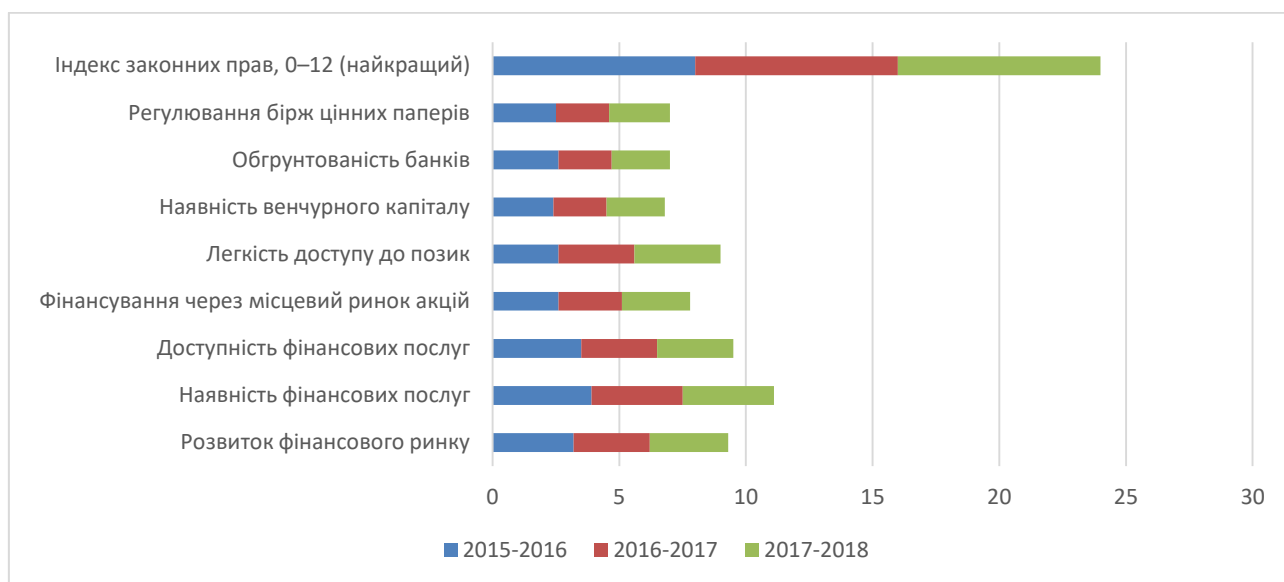

Рисунок 17 - Оцінки показників за складовою «Розвиток фінансового ринку» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50].

У Програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року систематизовано проблеми розвитку фінансового ринку протягом 2015-2019 рр.: його дискретний та непропорційний характер, який відображався у зростанні випереджаючими темпами банківського сектору порівняно з іншими секторами фінансового ринку, недосконалість законодавства щодо пруденційного нагляду, поява великої кількості «фінансових пірамід», що поглибило кризу недовіри до фінансових інституцій. Наявний військовий конфлікт викликав скорочення економічної активності, що зумовило девальвацію національної валюти та прискорення інфляції, погіршення рівня якості кредитних портфелів банківської системи, підвищення рівня збитковості фінансових установ [14].

Показник рівня розвитку фінансового ринку (рис. 18 та див. додаток Б) України в період 2018-2019 рр. спостерігається погіршення на 6,2 бали (136 місце). Негативна тенденція спостерігається за такими показниками, як: внутрішнє кредитування приватного сектора -12,9 балів (76 місце), ринкова капіталізація -16,3 балів (112 місце), страхові внески -2,3 бали (78 місце), проблемні позики -39,5 балів (139 місце), ставка регулятивного капіталу банків -3,8 бали (120 місце). Найкраще місце Україна отримала за показником

кредитні ставки 100 балів зайнявши 1 місце, також позитивну тенденцію прослідковується за показниками фінансування МСП +4,3 бали (112 місце), доступність венчурного капіталу +5,6 балів (80 місце), платоспроможність банків +7,4 бали (131 місце).

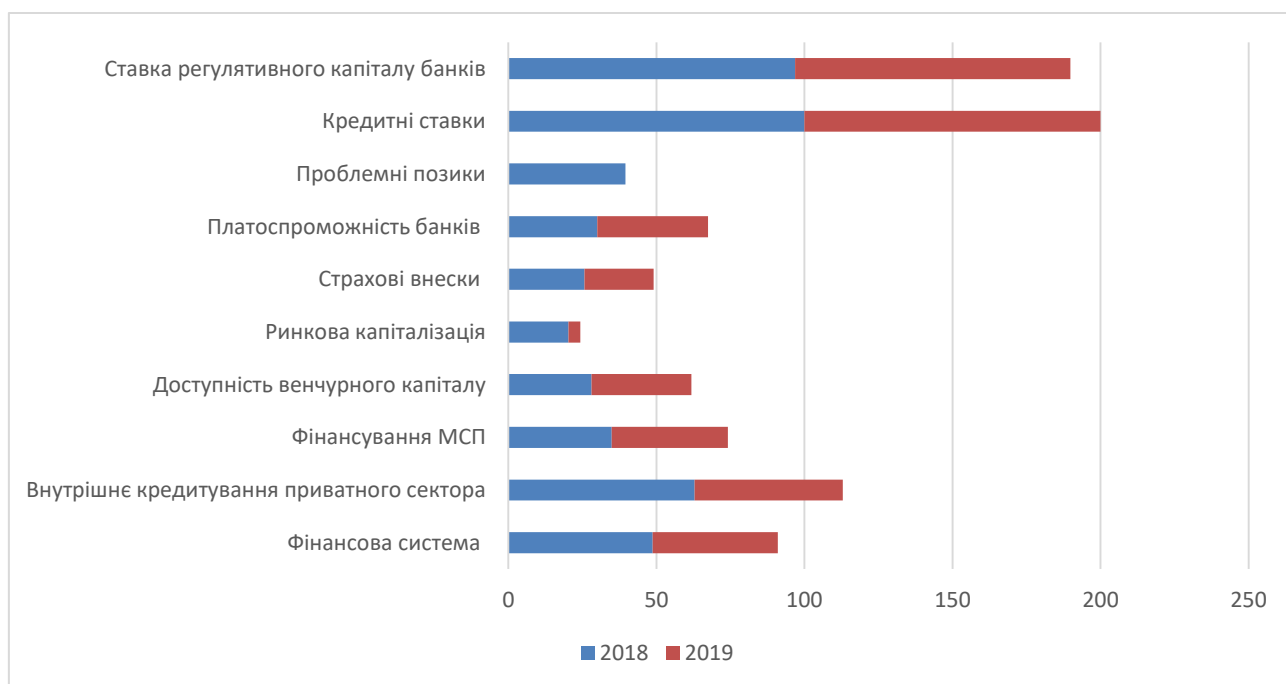

Рисунок 18 - Оцінки показників за складовою «Розвиток фінансового ринку» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

У складнику технологічної готовності оцінюють швидкість, з якою економіка використовує новітні технології для підвищення продуктивності своїх секторів. Особливу роль відіграє здатність економіки максимально використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) у виробничих процесах для підвищення ефективності і забезпечення інновацій. ІКТ поширилися у багатьох секторах економіки і відіграють роль ефективної інфраструктури у комерційних операціях. Доступність до ІКТ та їх використання стали основою під час визначення технологічної готовності. Серед основних джерел іноземних технологій – прямі іноземні інвестиції та інновації, що розширюють межі наявних знань.

Показник технологічної готовності (рис. 19 та див. додаток А) України в період 2015-2018 рр. спостерігається покращення (+0,4 бали та 81 місце). за показниками спостерігається наступне: наявність новітніх технологій погіршення на 0,2 бали (107 місце), поглинання технологій на рівні фірми покращення на 0,1 бали (84 місце), ПІІ та передача технологій погіршення на 0,3 бали (118 місце), особи, що користуються інтернетом покращення на 8,8 балів (81 місце), передплата на широкопasmовий інтернет із фіксованим доступом покращення на 3,6 бали (63 місце), міжнародна пропускна здатність інтернету покращення на 39,2 бали (54 місце), мобільна широкопasmова покращення на 15,1 (115 місце).

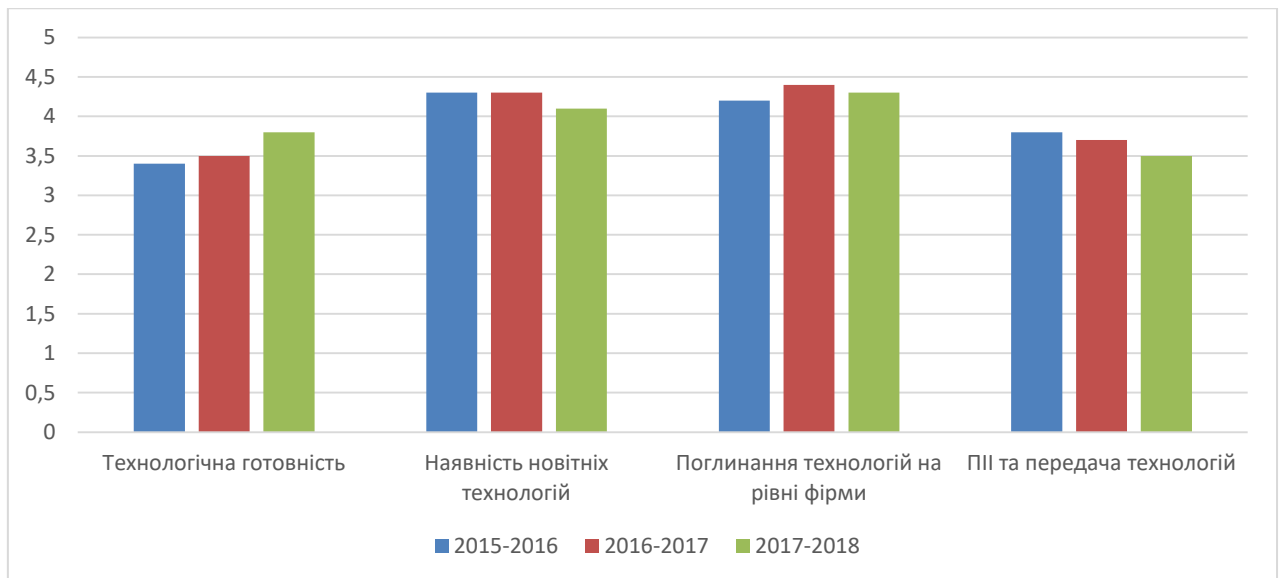

Рисунок 19 - Оцінки показників за складовою «Технологічна готовність» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Розмір ринку впливає на продуктивність, тому великі ринки дають змогу компаніям використати ефект економії на масштабі. Міжнародні ринки частково можуть замінити внутрішні. Скасування державної монополії на експортно-імпорتنу діяльність і прискорена масштабна лібералізація зовнішньо-економічної діяльності з повним відкриттям внутрішнього ринку для іноземних товарів і послуг на початку 1990-х років стали шоківими потрясіннями для української економіки, які чималою мірою заклали довгострокові тренди. Більшість підприємств переробної промисловості не витримали натиску іноземної конкуренції ні на внутрішньому ринку, ні на зовнішньому, де українська продукція знайшла свою нішу переважно у сегменті сировинної сільськогосподарської та промислової низько технологічної продукції первинної обробки.

За складовою розмір ринку Україна за період 2015-2018 рр. (рис. 20 та див. додаток А) стабільно тримається на 47 місці з оцінкою 4,5. Показники індекс розміру внутрішнього ринку погіршився на 2,3 бали (48 місце) та індекс розміру зовнішнього ринку погіршився на 1,9 бали (39 місце).

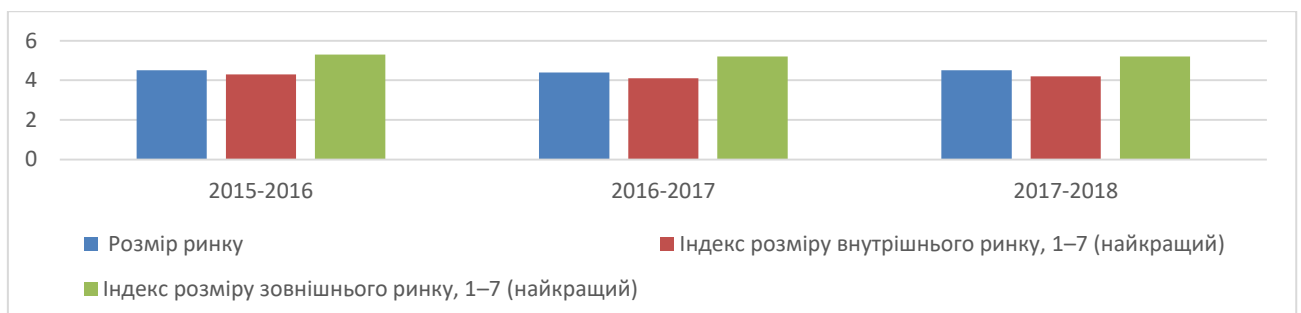

Рисунок 20 - Оцінки показників за складовою «Розмір ринку» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

За декілька років українська економіка стала найбільш відкритою у світі з часткою експорту та імпорту у ВВП близько 50%, причому з переважанням останнього. У 2016 р. вітчизняний експорт сягнув 49,3% ВВП, а імпорт – 55,5%, у США – 11,9% і 14,7% відповідно. Навіть із такими низькими показниками адміністрація США ставить питання про посилення захисту внутрішнього ринку від іноземних конкурентів. Структура експорту та імпорту України зазнала помітних змін, але не на краще. Зросли високотехнологічний промисловий складник імпорту та аграрно-сировинний складник експорту (у 2016 р. частка аграрної продукції сягнула вже понад третину – 35,3%) [41].

Складник відповідності бізнесу сучасним вимогам бере до уваги рівень розвитку бізнес-мереж в країні та складність операцій і стратегій, що пов'язані з діяльністю компаній. Вказані показники впливають на рівень ефективності виробництва товарів та послуг, що може посилити або послабити продуктивність і конкурентоспроможність усієї країни. Якість і кількість бізнес-мереж визначається насамперед кількістю і якістю національних постачальників. Коли компанії-виробники і постачальники об'єднані в один кластер і географічно знаходяться близько один від одного, тоді ефективність підвищується, знижується кількість бар'єрів для виникнення нових фірм.

За складником відповідності бізнесу України за період 2015-2018 рр. (рис. 21 та див. додаток А) спостерігається покращення на 0,1 бали (90 місце). Позитивну тенденцію прослідковується за такими позиціями, як: кількість місцевого постачальника +0,1 бали (63 місце), якість місцевого постачальника +0,2 бали (67 місце), стан кластерного розвитку +0,1 бали (108 місце), ступінь маркетингу +0,2 бали (74 місце), готовність делегувати повноваження +0,8 балів (94 місце). Негативну тенденцію спостерігається за такими показниками, як: характер конкурентних переваг -0,3 бали (111 бали), ширина ланцюжка створення вартості -0,3 бали (94 місце), контроль міжнародного розподілу -0,3 бали (95 місце), витонченість виробничого процесу -0,1 бал (72 місце).

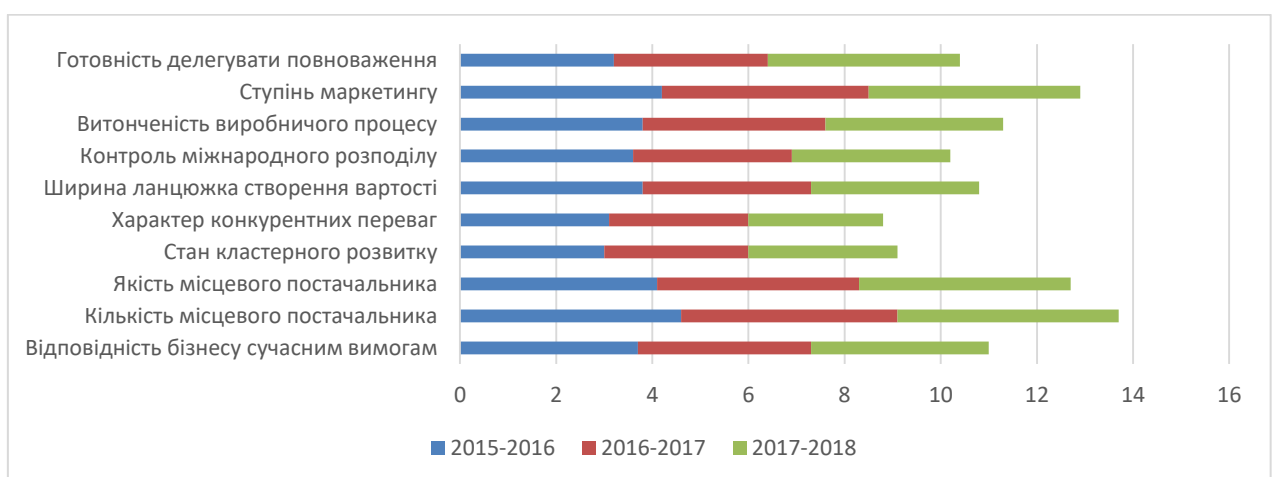

Рисунок 21 - Оцінки показників за складовою «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

За складником відповідності бізнесу України за період 2015-2018 рр. (рис. 22 та див. додаток Б) спостерігається покращення на 1,9 балів (85 місце). За складниками спостерігалися такі зміни, як: вартість започаткування бізнесу покращення на 0,1 бал (14 місце), час для започаткування бізнесу залишився без змін з оцінкою 94 та місце 39, відновлення платоспроможності +0,7 балів (129 місце), нормативно-правова база у сфері банкрутства +6,2 бали (88 місце), ставлення до ризику підприємницької діяльності позиції залишилися не змінними з оцінкою 62,4, готовність делегувати повноваження +6,5 балів (73 місце), зростання інноваційних компаній +1,3 бали (109 місце), компанії, охоплені деструктивними ідеями позиції залишаються на рівні оцінки 39,4 (102 місце).

Рисунок 22 - Оцінки показників за складовою «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]

Останній складник конкурентоспроможності визначає рівень розвитку технологічних інновацій. Тільки за їх рахунок у довгостроковій перспективі можливо підвищити рівень життя. Для розвитку технологічних інновацій необхідно залучати достатньо інвестицій у наукові дослідження, якісні науково-дослідницькі інститути та налагоджувати партнерські відносини між університетами та виробництвами у сфері інновацій, а також забезпечити захист прав інтелектуальної власності. Державні і приватні інституції повинні уникнути скорочення видатків на науково-дослідну діяльність, яка має найважливіше значення для стійкого розвитку в майбутньому.

Показники за складовою «Інновації» за період 2015-2018 рр. (рис. 23 та див. додаток А) не змінили своєї оцінки 3,4 та 61 місце. Показник доступність науковців та інженерів стабільно в аналізованому періоді тримають оцінку 4,7 (25 місце), інноваційна спроможність погіршила свої показники на 0,1 бал та 52 місце, якість науково дослідницьких установ погіршились на 0,3 бали та 60

місце, витрати кампаній на НДДКР також має тенденцію до зменшення на 0,2 бали та 76 місце, співпраця університетів та галузей у галузі досліджень та розробок мають не значне відхилення на 0,1 бал та 73 місце.

Рисунок 23 - Оцінки показників за складовою «Інновації» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2015 – 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Україна за інноваціями поряд, а інколи і випереджає країни зі значно вищим рівнем життя населення (зокрема, Польщу, Словаччину, Латвію). Наукомісткість ВВП (витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт до ВВП) в Україні є однією з найнижчих у світі та постійно скорочується. У 2015 р. вона становила в Україні 0,62% (проти 0,99% у 2005 р.), тоді як в ЄС-28 – 2,03% (2014 р.), а в окремих розвинутих країнах була значно вищою – зокрема, у Південній Кореї (4,15%), в Японії (3,47%), у Фінляндії (3,17%), у Німеччині (2,87%), у США (2,81%). На жаль, наука в Україні перестала розглядатися державою і бізнесом як головна умова розвитку економіки та добробуту суспільства. Прикладні галузеві і виробничі складники науково-технічної діяльності у вигляді галузевих НДІ та заводських дослідницьких лабораторій практично зникли в Україні. Академічна наука перетворилася в уявленні держави на «утриманку», видатки на яку розцінюються як форма «соцзабезу» для тих, хто в ній працює [4, с. 9].

Показники за складовою «Інновації» за період 2018-2019 рр. (рис. 24 та див. додаток Б) спостерігається покращення показників на 1,1 бал (60 місце).

Покращення показників прослідковується за такими складовими індекса, як:

- диверсифікованість трудових ресурсів +1,7 балів посівши 59 місце;
- ситуація з розвитком кластерів +3,6 балів посівши 96 місце;
- міжнародне співробітництво у сфері реєстрації спільних винаходів +0,5 балів посівши 95 місце;
- багатостороннє співробітництво +1,5 балів посівши 58 місце;

- наукові публікації +9,9 балів посівши 50 місце;
- заявки на патенти +1,1 бал посівши 68 місце;
- якість дослідницьких установ +1,6 бал посівши 44 місце;
- досвідченість покупця +4,8 бал посівши 65 місце;
- заявки на товарів знаки +1,4 бал посівши 59 місце;

Погіршення показників спостерігається за одним показником витрати на НДР -5,6 балів та посівши 67 місце.

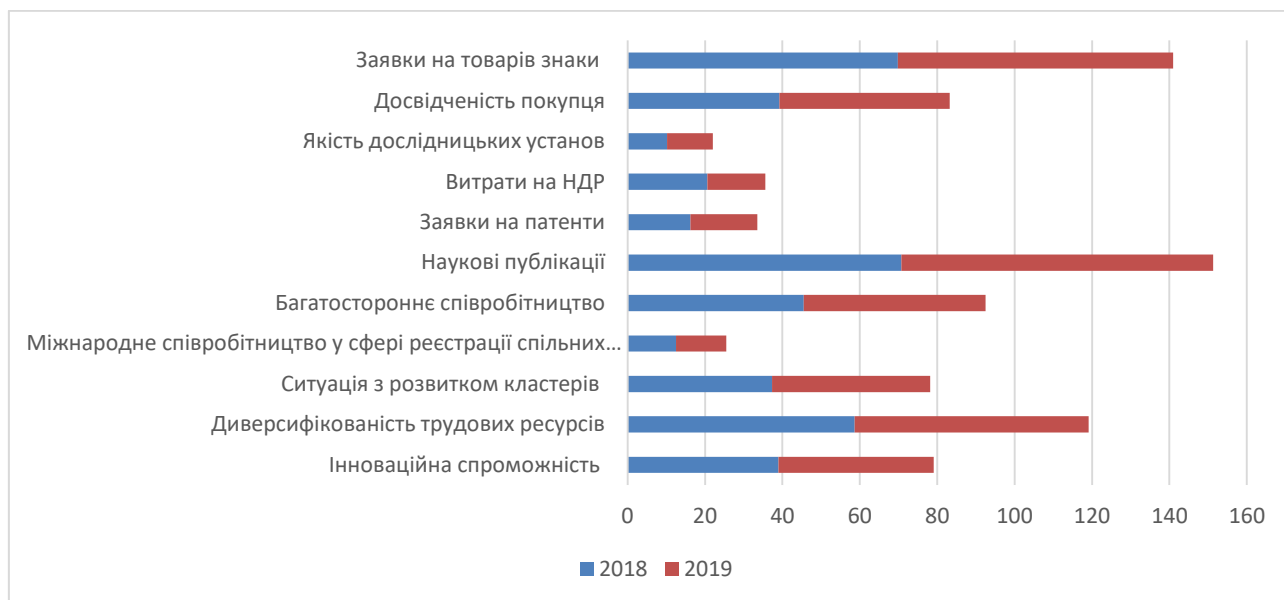

Рисунок 24 - Оцінки показників за складовою «Інновації» Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018 – 2019 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [51,53].

Проаналізувавши доповіді та звіти міжнародних організацій, що досліджують конкурентоспроможність України, можна зробити певні висновки.

По-перше, рівень конкурентоспроможності України на сучасному етапі є дуже низьким. Не зважаючи на значний природний, інтелектуальний та інноваційний потенціали, Україна не використовує свої конкурентні переваги у зв'язку з відсутністю належної структури та технологічною відсталістю виробництва, низькою якістю державних інституцій та високим рівнем корупції тощо.

По-друге, бюрократизація та корумпованість сфери економічного регулювання, незахищеність базових громадянських та економічних інтересів суб'єктів господарювання практично зводять нанівець можливість створення конкурентного ринку в Україні. Крім того, непривабливий імідж України, який утворився у світі у зв'язку з високим рівнем корупції, злочинності, розвитком «тіньової» економіки знищує бажання підприємців організувати свою діяльність на вітчизняному ринку.

По-третє, відсутність комплексних реформ у податковій, бюджетній та судовій системах перешкоджає здійсненню активної підприємницької діяльності в Україні, стримує приплив потенційних довгострокових іноземних інвестицій.

На думку міжнародних та вітчизняних експертів, зниження конкурентоспроможності України в міжнародних рейтингах пов'язане із нестабільною політичною ситуацією та зі зростанням агресії Росії в країні. «Оскільки військові протистояння на Донбасі призводять до постійного зниження загальноекономічних показників, руйнування інфраструктури, зниження виробництва, це все негативно позначиться на майбутніх рейтингах міжнародної конкурентоспроможності України» [19].

Також експертами ВЕФ було розроблено три можливих сценарії розвитку України:

- позитивний («замкнуте коло розвитку»);
- зважений («назад у майбутнє»);
- катастрофічний («животіння в стагнації»).

1. Передумови для розвитку подій за позитивним для України сценарієм можуть виникнути при поєднанні декількох чинників. Перш за все це нормалізація політичної обстановки, інтенсифікація внутрішньо регіональної торгівлі та корінні антикорупційні реформи. Це може привести до зростання іноземних інвестицій, навіть незважаючи на те, що інвестори зараз переорієнтуються на розвинені ринки. «Перспектива нової, більш відкритої й вільної соціальної системи розкриє підприємницький дух і інноваційний потенціал. Державі необхідно стимулювати надходження інвестицій, коли іноземні суб'єкти будуть впевнені в надійності й прибутковості своїх капіталовкладень, а участь держави в розробки інноваційних та перспективних кластерів буде служити певним індикатором для приватних інвесторів здійснювати вкладення. Крім очікуваного прогресу в ряді сегментів, аналітики форуму вважають, що драйвером української економіки може стати сільське господарство. Мається на увазі зростання виробництва хімікатів та добрив, збільшення доходів малих і середніх фермерських господарств. Покращення макроекономічної й політичної стабільності поверне в країну не тільки прямі іноземні інвестиції, а й інновації та ноу-хау. Це призведе до подальшого розвитку економіки України. При цьому держава буде контролювати цей процес, але не буде бар'єром для приватних вкладень, а стане певним регулятором модернізації з урахуванням державних, приватних та громадських інтересів [44].

2. Наступний сценарій характеризується збереженням поточної економічної ситуації. Світова економіка хоч і показує стійке посткризове зростання, але перевиробництво в сталеливарній промисловості і торгові конфлікти підривають стабільність української економіки. При цьому стабільно високий приріст світового населення поступово перетворює сільське господарство на стратегічний сектор економіки. Зростаюча роль сільського господарства приведе до того, що ця галузь стане головним одержувачем інвестицій центрального уряду. Але прискорений розвиток аграрного сектору відбудеться не в результаті серії продуманих реформ, а через необхідність якомога швидше «залатати бюджетні діри». У цілому ж соціально-економічна структура залишиться такою ж, якою й була всі 25 років української незалежності. У першу чергу це стосується високого рівня корупції [44].

3. Якщо ціна на енергоносії залишиться високою, а попит на стратегічне товари – низьким, якщо геополітична напруженість збережеться, а модернізація виробництв не відбудеться, Україну очікує третій, найменш сприятливий сценарій. ВЕФ прогнозує, що в таких умовах кредитний рейтинг України може бути знову знижений, проте влада не зверне на це уваги, бо буде зайнята боротьбою всередині владних структур. В умовах втрачених можливостей і постійно мінливої регуляторної політики слід 170 очікувати відтік капіталу і відтік висококваліфікованої робочої сили в більш стабільні країни, які навіть мають менший потенціал зростання. Несприятливий діловий клімат призведе до застою навіть в тих галузях, у яких позиції України є сильними. У першу чергу це сільське господарство і ІТ-індустрія. Розвал інфраструктури та складні митні правила зроблять розмір експортних доходів ще нижчим. Як результат, економіка країни не пройде диверсифікацію, а прагнення вибратися з боргової ями лише буде спонукати брати ще більше кредитів. На межі банкрутства опиняться й держкорпорації, особливо в енергетичному секторі. Старіння населення почне надавати все більшого навантаження на пенсійну систему зокрема і на економіку в цілому [44].

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретико-концептуальних основ конкурентоспроможності країни та організаційно-економічних засад забезпечення управління конкурентоспроможності країн сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. Теоретичне узагальнення вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дозволяє стверджувати про те, що на сучасному етапі розвитку наукової думки в економічній науці відсутнє єдине розуміння сутності, класифікації й оцінки конкурентоспроможності країни. Установлено, що під поняттям «конкурентоспроможністю країни» доцільно розуміти здатність країни ефективно функціонувати та конкурувати на зовнішньоекономічній арені та забезпечувати функціонування всіх державних, комерційних і інших структур, забезпечувати високу якість життя населення.

2. Визначено, що конкурентоспроможність країни є багатовимірним показником стану і перспектив розвитку господарської системи, визначає характер її участі в міжнародному розподілі праці, виступає гарантом економічної безпеки та, загалом, відображує спроможність країни в умовах вільної конкуренції виробляти товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, а реалізація яких збільшує добробут населення.

3. З'ясовано, що забезпечення управління економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності країни є найважливішою проблемою, що характеризує не тільки положення країни на світовому ринку, а й визначальною в значній мірі її національну безпеку. Для порівняння соціально-економічного становища, рівня розвитку освіти і інновацій, простоти ведення бізнесу та інших даних, які відображають стан конкретної країни по відношенню до інших країн світу, розроблено ряд різних рейтингів та індексів. Станом на 2021 рік найбільш відомими інституціями, які займаються оцінкою конкурентоспроможності країни є: Всесвітній економічний форум (WEF), Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD), Мексиканський інститут конкурентоспроможності (IMCO), Корейський інститут дослідження промислової політики (IPS), Японський центр економічних досліджень (JCER).

4. Визначено, що на сьогоднішній день найбільш частіше використовуються два підходи до оцінки конкурентоспроможності країн, які запропоновані швейцарської організацією «European Management Forum» (Індекс конкурентоспроможності) та відомої міжнародної організацією «World Economic Forum» (Індекс глобальної конкурентоспроможності) [38, с.56].

5. Визначено, що індекс глобальної конкурентоспроможності розраховується на підставі 98-114 показників (залежно від року аналізу показників), які об'єднані в 12 субіндексів (державні і приватні інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащеність новими технологіями, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інновації), які є основними факторами конкурентоспроможності країн. На

підставі офіційних статистичних даних розраховується 34 показника (наприклад, дефіцит бюджету, державний борг, тривалість життя та ін.). Інші показники оцінюються на підставі анкетування великого числа керівників середніх і великих організацій в кожній з розглянутих країн. Як зазначають представники ВЕФ, індекс GCI постійно вдосконалюється на підставі тестування та консультацій з провідними експертами. Однак в 2018 році ВЕФ була оновлена методологія розрахунку, яка обумовлюється необхідністю більш точного обліку чинників глобальної конкурентоспроможності в умовах прийдешньої четвертої індустріальної революції, звідси і пішла назва GCI 4.0 (четверта промислова революція).

Установлено, що кількість індикаторів в рейтингу 2018 р., які використовуються для розрахунку GCI (по окремих підрівнях агрегованого індексу), скоротилося зі 114 до 98. Також змінилася шкала для розрахунку та подання індексу. Якщо раніше індекс розраховувався за 7-бальною шкалою, то тепер за 100-бальною, де 100 відповідає максимально можливому рівню глобальної конкурентоспроможності, що відповідає національній політиці країни [51].

Зафіксовано, що з моменту свого першого видання серія «Global Competitiveness Report» була спрямована на спонукання політиків вийти за рамки короткострокового зростання та прагнути довгострокового процвітання. Оцінюючи мікроекономічні та макроекономічні основи національної конкурентоспроможності різних країн, у звіті WEF щодо глобальної конкурентоспроможності за 2019 рік було показано, як тенденції до зниження фундаментальних аспектів продуктивності, маскувалися грошово-кредитною політикою країн, залишалися при цьому вузькими місцями для прискореного економічного розвитку. Наразі, коли першочерговим завданням для всіх країн є реагування на кризу в галузі охорони здоров'я, обставини, що склались вимагають не тільки надзвичайних і таких необхідних змін в політиці, а й спонукають до формування таких економічних систем в майбутньому, які б були не тільки продуктивними, але і вели до екологічної стійкості та загального процвітання. З огляду на це, у 2020 році WEF припинило складання рейтингів глобального Індексу конкурентоспроможності, замінивши щорічне видання спеціальним [12].

У 2021 року WEF планує повернутись до порівняльного аналізу глобальної конкурентоспроможності країн. У спеціальному випуску аналізуються історичні тенденції факторів конкурентоспроможності, а також останні роздуми фахівців WEF щодо майбутніх пріоритетів глобальної економіки. Україна, не увійшла до нового аналізу економічних можливостей та перспектив, проведеного фахівцями WEF, і має послуговуватись загальними пропозиціями та рекомендаціями розробленими цією організацією для формування своєї державної політики з трансформації економіки з підвищення конкурентоспроможності в нових умовах. Протягом 2021 року Всесвітній економічний форум проведе серію громадських діалогів для розробки нових критеріїв, нових стандартів і нових дій для побудови нових економічних моделей, що поєднують продуктивність, стійкість і загальне процвітання [12].

6. Установлено, що Міжнародного інституту розвитку менеджменту у своїх звітах IMD World Competitiveness Yearbook представляє рейтинг (індекс конкурентоспроможності), складений по країнах, що є ключовими гравцями світового ринку. Країни були обрані за результатами аналізу їх внеску у світову економіку і впливу на неї. В останньому звіті організації представлені 63 країни. Даний рейтинг є відображенням того, як держави та її підприємствам вдається об'єднати досягнення для збільшення сукупного добробуту і більш ефективного функціонування. Рейтинг є орієнтиром при прийнятті рішень, що стосуються розміщення інвестицій, і дає можливість урядам різних держав стежити за «успішними історіями» країн, переймати досвід. Таким чином, сукупний рейтинг конкурентоспроможності заснований на 20 різних індикаторах з чотирьох ключових аспектів економічного життя країни. Оцінки будуються на основі наступного співвідношення: приблизно 1/3 - оцінки експертів і приблизно 2/3 - офіційна статистика. Спочатку проводиться аналіз відомостей по 314 критеріям, об'єднаним в чотири групи чинників: економічні перетворення (77 показників), ефективність держави (73 показника), ефективність бізнесу (69 показників), інфраструктура (95 показників).

7. Установлено, що для аналізу конкурентних позиції України за період 2015-2019 рр., та визначення факторів, які впливають на управління конкурентоспроможності України, було розглянуто рейтинг Всесвітнього економічного форуму. З причин зміни у 2018 року ВЕФ індексного оцінювання 140 економік країн світу зменшивши кількість індикаторів до 98-ми, які розділені за 12-ма групами або драйверами продуктивності, та змінивши критерій оцінювання з 7 бальної до 100 шкали було розділено показник на два періоди 2015-2018 рр. (оцінка показників відбувалася за шкалою від 0 до 7 балів) та 2018-2019 рр. (оцінка показників відбувалася від 0 до 100 балів). Доцільно зазначити про те, що зміна у 2018 році шкали оцінювання виключає можливість порівнянного аналізу змін конкурентоспроможності країн в рамках більш тривалого періоду.

8. Проаналізовано показники України в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності у 2015-2018 рр. погіршились з 79 місця у 2015-2016 рр. (оцінка 4) до 85 місця у 2016-2017 рр. (оцінка 4), однак покращення спостерігається у 2017-2018 рр. 81 місце (оцінка 4,1). Найбільш негативну тенденцію показників в період 2015-2018 рр. спостерігається за позиціями, як: інституції 130 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,1 (покращення на 12 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,2) макроекономічне середовище 134 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,1 (покращення на 13 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,5), ефективність ринку товарів 108 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 4 (покращення на 7 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 4), розвиток фінансового ринку 130 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3 (покращення на 10 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,1), технологічна готовність 86 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 3,4 (покращення на 5 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,8) та відповідність бізнесу сучасним вимогам 98 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3,6 (покращення на 8 позицій з оцінкою 3,7). Позитивну тенденцію за аналізований період

демонструють такі групи показників, як: інфраструктура 69 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,1 (погіршення на 9 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 3,9), охорона здоров'я та початкова освіта 45 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 6,1 (погіршення на 9 позицій порівняно з 2016-2017 рр. з оцінкою 6), вища освіта і професійна підготовка 33 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 5,1 (погіршення на 2 позиції порівняно з 2017-2018 рр. з показником 5,1), ефективність ринку праці 56 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,3 (погіршення на 30 позицій порівняно з 2017-2018 рр. з оцінкою 4), розміри ринку 45 місце у 2015-2016 рр. з оцінкою 4,5 9 (погіршення на 2 позиції порівняно у 2016-2017 рр. з оцінкою 4,4 та 2017-2018 рр. з оцінкою 4,5) та складова інновації 52 місце у 2016-2017 рр. з оцінкою 3,4 (погіршення на 9 позицій у 2017-2018 рр. з оцінкою 3,4).

9. Установлено, що у 2019 р. оцінка показників Україна в міжнародному рейтингу конкурентоспроможності залишилася на рівні 2018 р. (57 балів), але за окремими показниками є позитивні тенденції. За показником «Інститути» українська економіка впродовж 2018–2019 рр. демонструє тенденцію до зростання (+1,6 бали та 104-е місце), що свідчить про сталий інституційний розвиток країни. Також наявна тенденція до поліпшення за показниками розвитку інфраструктури (+0,2 бали та 57-е місце); впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (+0,9 бали та 78-е місце); макроекономічної стабільності (+2 бали та 133-є місце) та показником «знання і навички» (+1 бал та 44-е місце). Стан товарних ринків у звітному періоді мав позитивну тенденцію (+1,2 бали та 57-е місце). Це пояснюється підвищенням внутрішньої конкуренції та конкуренції на ринку послуг (+4,9 бали та 64-е місце), диспозитивним впливом податків та субсидій на конкуренцію (+3,4 бали та 104-е місце), збільшенням частки ринку (+3,6 бали та 89-е місце), нетарифними бар'єрами (+4,1 бали та 91-е місце). Також тенденцію до зростання має ринок праці (+1,9 бали та 59-е місце) і вітчизняний ринок (+0,3 бали та 47-е місце). За показником динамічності бізнесу спостерігається також незначне поліпшення (+1,9 бали та 85-е місце). Окремі індикатори мають негативну тенденцію, зокрема показник здоров'я (-6,4 бали) опустився в рейтингу на сім позицій, до 101-го місця у результаті скорочення тривалості життя; показник фінансової системи (-6,4 бали та 136-е місце) за рахунок погіршення показників кредитування приватного сектору (-47,5 бали та 76-е місце).

10. Проаналізувавши доповіді та звіти міжнародних організацій, що досліджують конкурентоспроможність України, можна стверджувати про те, що рівень конкурентоспроможності України на сучасному етапі є дуже низьким. Не зважаючи на значний природний, інтелектуальний та інноваційний потенціали, Україна не використовує свої конкурентні переваги у зв'язку з відсутністю належної структури та технологічною відсталістю виробництва, низькою якістю державних інституцій та високим рівнем корупції тощо. Бюрократизація та корумпованість сфери економічного регулювання, незахищеність базових громадянських та економічних інтересів суб'єктів господарювання практично зводять нанівець можливість створення

конкурентного ринку в Україні. Крім того, непривабливий імідж України, який утворився у світі у зв'язку з високим рівнем корупції, злочинності, розвитком «тіньової» економіки знищує бажання підприємців організувати свою діяльність на вітчизняному ринку. Відсутність комплексних реформ у податковій, бюджетній та судовій системах перешкоджає здійсненню активної підприємницької діяльності в Україні, стримує приплив потенційних довгострокових іноземних інвестицій.

11. З'ясовано Експертами ВЕФ було розроблено три можливих сценарії розвитку України:

Перший варіант. Передумови для розвитку подій за позитивним для України сценарієм можуть виникнути при поєднанні декількох чинників. Перш за все це нормалізація політичної обстановки, інтенсифікація внутрішньо регіональної торгівлі та корінні антикорупційні реформи. Це може привести до зростання іноземних інвестицій, навіть незважаючи на те, що інвестори зараз переорієнтуються на розвинені ринки. «Перспектива нової, більш відкритої й вільної соціальної системи розкриє підприємницький дух і інноваційний потенціал», – вважають автори доповіді ВЕФ.

Державі необхідно стимулювати надходження інвестицій, коли іноземні суб'єкти будуть впевнені в надійності й прибутковості своїх капіталовкладень, а участь держави в розробки інноваційних та перспективних кластерів буде служити певним індикатором для приватних інвесторів здійснювати вкладення. Крім очікуваного прогресу в ряді сегментів, аналітики форуму вважають, що драйвером української економіки може стати сільське господарство. Мається на увазі зростання виробництва хімікатів та добрив, збільшення доходів малих і середніх фермерських господарств. Покращення макроекономічної й політичної стабільності приверне в країну не тільки прямі іноземні інвестиції, а й інновації та ноу-хау. Це призведе до подальшого розвитку економіки України. При цьому держава буде контролювати цей процес, але не буде бар'єром для приватних вкладень, а стане певним регулятором модернізації з урахуванням державних, приватних та громадських інтересів [44].

Наступний сценарій характеризується збереженням поточної економічної ситуації. Світова економіка хоч і показує стійке посткризове зростання, але перевиробництво в сталеливарній промисловості і торгові конфлікти підривають стабільність української економіки. При цьому стабільно високий приріст світового населення поступово перетворює сільське господарство на стратегічний сектор економіки. Зростаюча роль сільського господарства приведе до того, що ця галузь стане головним одержувачем інвестицій центрального уряду. Але прискорений розвиток аграрного сектору відбудеться не в результаті серії продуманих реформ, а через необхідність якомога швидше «залатати бюджетні діри». У цілому ж соціально-економічна структура залишиться такою ж, якою й була всі 25 років української незалежності. У першу чергу це стосується високого рівня корупції [44].

Якщо ціна на енергоносії залишиться високою, а попит на стратегічне товари – низьким, якщо геополітична напруженість збережеться, а модернізація виробництв не відбудеться, Україну очікує третій, найменш сприятливий

сценарій. ВЕФ прогнозує, що в таких умовах кредитний рейтинг України може бути знову знижений, проте влада не зверне на це уваги, бо буде зайнята боротьбою всередині владних структур. В умовах втрачених можливостей і постійно мінливої регуляторної політики слід очікувати відтік капіталу і відтік висококваліфікованої робочої сили в більш стабільні країни, які навіть мають менший потенціал зростання. Несприятливий діловий клімат призведе до застою навіть в тих галузях, у яких позиції України є сильними. У першу чергу це сільське господарство і ІТ-індустрія. Розвал інфраструктури та складні митні правила зроблять розмір експортних доходів ще нижчим. Як результат, економіка країни не пройде диверсифікацію, а прагнення вибратися з боргової ями лише буде спонукати брати ще більше кредитів. На межі банкрутства опиняться й держкорпорації, особливо в енергетичному секторі. Старіння населення почне надавати все більшого навантаження на пенсійну систему зокрема і на економіку в цілому [44].

12. Проаналізувавши основні складові індексу глобальної конкурентоспроможності України за період 2015-2019 рр. було визначено, які показники відносяться до факторів, що стримують високі конкурентні позиції та ті що демонструють високий рівень конкурентоспроможності країни. Тому для підвищення рівня конкурентоспроможності України беручи до уваги зміни її позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності, виходячи з сценарії розвитку запропонованим ВЕФ доцільно:

- *Сформувати стійку законодавчу базу.* Законодавча база є одним із головним регулятивним інструментом функціонування країни. Сформована законодавча база забезпечить удосконалення судової складової, створення спрощення процедури відкриття бізнесу, підвищення підтримки стратегічно важливих галузей, спрощення системи іноземного інвестування.

- *Забезпечувати швидке реагування на нестабільну економічну ситуацію* за допомогою чітко побудованому плану дій та механізму їх реалізації буде забезпечено швидке реагування зі сторони уряду та зменшить ризик при ускладненні економічної ситуації.

- *стимулювати приватні заощадження та внутрішні інвестиції* забезпечить насиченням національного ринку грошовим капіталом, збільшення капіталовкладення за рахунок внутрішніх резерві (держава, корпорації та нагромадження домогосподарств країни), впевненості інвесторів у захищеності та прибутковості їх інвестицій, підвищення рівня зайнятості населення;

- *розвивати інфраструктуру* є одним із ключових завдань держави для забезпечення ефективного функціонування як сфери виробництва матеріальних благ, так і сфери послуг. Розвиток транспортної інфраструктури, машинобудування і сфери послуг дасть змогу забезпечити комплексний підхід до становлення України як транзитної держави. Для розвитку транспортних послуг держава має забезпечити країну необхідною мережею залізничних та автомобільних шляхів загальнодержавного й місцевого значення, аеропортами і портами, відповідною продукцією транспортного машинобудування. Відтак перспективним напрямом є будівництво внутрішніх автомобільних і залізничних магістралей та приєднання до транспортної мережі ЄС;

- *створити сприятливе економічне середовище для прямого іноземного інвестування.* Прямі іноземні інвестиції є стабільним джерелом надходжень капіталу в країну. Створення сприятливого економічного середовища буде стимулювати до появи міжнародних корпорацій, що можуть забезпечити вільне переміщення капіталу, транснаціоналізація економічних процесів у світі, розвиток глобального фінансового ринку, завдяки чому стрімко зростає значення й цінність іноземних інвестицій. Крім того, слід врахувати стабільність макроекономічних показників країни, поглиблення процесу міжнародного поділу праці, міжнародну виробничу й науково-технічну кооперацію, а також зародження інтеграційних об'єднань, що посилюють міжнародну кооперацію та співпрацю;

- *забезпечувати відкритість діяльності уряду та адміністрацій.* На сучасному етапі розвитку країни головним елементом прозорість та відкритість органів державної влади є реалізації публічної політики, зокрема її інформаційний аспект, який є важливим чинником розвитку процесів демократизації держави та суспільства, становлення громадянського суспільства, запорукою утвердження в Україні демократичних норм та правил щодо відносин між громадянами, їхніми об'єднаннями та органами державної влади. Поступова трансформація системи владних відносин в Україні вимагає запровадження нових стандартів, становлення нової культури взаємовідносин між владою та суспільством;

- *підтримувати відповідність між рівнем заробітної плати, продуктивністю та оподаткуванням;*

- *сприяти розвитку середнього класу.* Середній клас є основним платником податків, що формує державний та місцеві бюджети, визначає споживчу поведінку населення і параметри внутрішнього ринку, через накопичення та участь у різноманітних системах страхування забезпечує інвестиційний потенціал, завдяки домінуванню в громадських і політичних організаціях визначає поведінку електорату та моральні стандарти суспільства, через участь у виборчому процесі виконує функції носія демократії та політичних свобод. Сприяння розвитку середнього класу забезпечить зростання заробітної плати, удосконалив процес захисту інтелектуальної власності і зміцнення на цих засадах становища висококваліфікованої робочої сили, а також підтримка малого підприємництва;

- *інвестувати в освіту* є одним із головних чинників розвитку людського капіталу. Адже вклади в навчання збільшують продуктивність, а процес навчання сприяє закріпленню теорії разом з практикою. Люди з якісною освітою оперативно реагують на зміни в передових технологіях, тому більше отримують і швидше окуповують вкладення освіти, науки і культури визначається тим, що в межах даної системи формується капітал (інтелектуальний), який виступає стратегічним ресурсом та визначає можливість проведення трансформацій;

- *забезпечувати баланс між національними особливостями та глобалізацією економіки для зростання багатства із збереженням системи*

цінностей громадян. Баланс між національними особливостями та глобалізацією економіки забезпечить збереження національної цілісності та ідентичності країни, зменшення конфліктів різного характеру та масштабів між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, збереження конкурентних переваг національних виробників;

- *розробити державну стратегію інноваційного розвитку України, яка б враховувала сучасний стан техніко-технологічного та інноваційного розвитку нашої держави. Це дасть змогу підвищити рівень конкурентоспроможності українських товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках і забезпечить стабільний розвиток української економіки.*

13. З'ясовано, що для реалізації запропонованих підходів, щодо покращення конкурентних позицій України на світовій арені створені законодавчі акти та проекти на майбутню перспективу:

- *доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» є спробою систематизації соціально-економічного поступу країни з метою вироблення принципів і механізмів майбутнього збалансованого розвитку та обґрунтування його горизонтів для України. «Доктрина зумовлена відсутністю в Україні цілісного документу, де були б визначені стратегічні цілі і пріоритети соціально-економічного розвитку держави з урахуванням, з одного боку, національних інтересів і наявного потенціалу, а з іншого – глобальних викликів і трендів розвитку світу. Доктрина формує стратегічні й тактичні задачі економічного прориву України та механізми їх досягнення в контексті мега трендів світового розвитку, виходячи з концепту людиноцентризму» [31];*

- *національна економічна стратегія на період до 2030 року. Стратегія визначає довгострокову економічну візію, принципи і цінності, "червоні лінії" (неприпустимі напрями руху), ключові напрями (вектори) економічного розвитку та за кожним з 20 напрямів - стратегічні цілі, шляхи їх досягнення з урахуванням наявних і потенційних викликів і бар'єрів, а також основні завдання державної економічної політики та цільові індикатори на період до 2030 року. «Стратегія передбачає поетапне досягнення мети щодо підвищення рівня добробуту населення. Першочерговим етапом є формування конкурентоспроможних умов для бізнесу та інвестицій, а також відновлення довіри до державних інститутів. Це дасть змогу перемогти у конкуренції за капітал на світовому ринку та як результат залучити інвестиції для модернізації секторів економіки. В контексті досягнення економічної візії місією цієї Стратегії є створення можливості для реалізації наявного географічного, ресурсного та людського потенціалу країни для забезпечення належного рівня добробуту, самореалізації, безпеки, прав та свобод кожного громадянина України через інноваційне випереджальне економічне зростання з урахуванням Цілей сталого розвитку та необхідності досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року» [27];*

- *закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». Стратегія спрямована на досягнення визначеної мети розвитку, а інструментом її впровадження є Національний план дій (дорожня карта) переходу України до сталого розвитку, який буде ухвалено після затвердження*

Стратегії. «Стратегія встановлює цілісну систему стратегічних та операційних цілей переходу до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку країни до 2030 року. Вона також визначає інституційні засади впровадження Стратегії, напрями міжгалузевої та між секторальної взаємодії, основні рушійні сили та інструменти її реалізації» [11];

- *«Біла книга економічної політики України до 2030 року: національний і регіональний виміри»* містить пропозиції політичних рішень та науково обґрунтовані рекомендації забезпечення збалансованого розвитку країни на основі подолання існуючих диспропорцій розвитку регіонів. «Із застосуванням SWOT-аналізу для кожної області виявлено критичні чинники, які стримують її розвиток, сильні та слабкі характеристики економіки області, а також можливості та загрози для її подальшого розвитку у контексті Індустрії 4.0. Виходячи з потенційних переваг областей, було визначено драйвери їхнього розвитку: створення регіональних інноваційних систем, SMART-спеціалізація регіонів, модернізація інфраструктури. Гальмівні чинники: трудова еміграція населення, відсутність міжрегіональної кооперації, фактична невключеність у глобальні виробничі ланцюги, які повторюються у кожному регіоні та є спільними для кожного з них, було винесено в окрему групу як загальнонаціональні проблеми. Розв'язок таких проблем потребує рішень на державному рівні, тому авторами окремо було розроблено пропозиції на національному та регіональному рівнях» [2];

- *стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.* «Мета Стратегії полягає у розбудові національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність» [29];

- *указу Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року».* Стратегія базується на пріоритетах національних економічних інтересів та визначає мету, напрями, завдання та механізми державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки, а також цільові орієнтири та критичні межі індикаторів економічної безпеки. «Метою державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки є упередження розбалансування економіки, підвищення її стійкості до впливу зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз та створення умов для забезпечення підвищення конкурентоспроможності економіки України. Досягнення національних економічних інтересів вимагає формування і реалізації державної політики, спрямованої як на стале нарощення конкурентоспроможності економіки України, так і на поступове зміцнення показників економічної стійкості і, відповідно, невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз» [30].

Також доцільно зазначити, що у системі світового господарства розроблено «золоті правила» конкурентоспроможності, використовуючи які країна може домогтися підвищення або збереження своєї конкурентної позиції, а саме:

- «стабільне й передбачуване законодавство;
- гнучка структура економіки;
- інвестиції у традиційну й технологічну інфраструктуру;
- стимулювання приватних заощаджень і внутрішніх інвестицій;
- підвищення агресивності експорту поряд із залученням прямих іноземних інвестицій;
- поліпшення якості, оперативності та прозорості управління й адміністрування; взаємозв'язок заробітної плати, продуктивності праці та податків;
- зменшення розриву між мінімальними й максимальними заробітками в країні й зміцнення середнього класу;
- достатні інвестиції у безперервне підвищення кваліфікації працівників;
- баланс переваг глобалізації економіки та національних особливостей (тобто поряд з усвідомленням належності до світового співтовариства повинна існувати національна ідея, національне самовизначення)» [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія. Київ. : КНЕУ, 2004. 275 с.
2. Антонюк Л., Гуменна О., Поручник А., Тарута С., Харламова Г., Чала Н. Біла книга економічної політики України до 2030 року: національний і регіональний виміри. Київ : СПД Павленко, 2018. 152 с.
3. Бережний Я.В. Щодо напрямів удосконалення політики запровадження національних проектів в Україні: аналітична записка URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1170/> (дата звернення 15.05.2021).
4. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. *Економіка України*. 2014. № 12. С. 4-19
5. Губський Б. В. Конкурентоспроможність економіки України. Пост трансформаційна перспектива. Київ : Наук. думка, 2018. 235 с.
6. Дмитрієв І.А., Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Конкурентоспроможність підприємства : навчальний посібник. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.
7. Дынкин А.А., Куренков Ю.В. М Конкурентоспособность России в глобальной экономике. Издательский грант РГНФ. Международные отношения, 2003, 376 с.
8. Економічна енциклопедія. Б.Д.Гаврилишин К.: Академія. 2000. Т.1. 864 с.
9. Економічна енциклопедія. Відпов. ред. С.В. Мочерний. К.: «Академія» Т.1., 2000. 864 с.
10. Єріна А.М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Ч. 1. *Індекси економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності*. Статистика України. 2016. № 3. С. 56–64.
11. Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» від 07.08.2018 № 9015 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html (дата звернення 01.06.2021).
12. Звіт про Конкурентоспроможність ІКТ України 2020-2021 URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/zvit-pro-konkurentospromozhnist-ikt-ukrayini-2020-2021> (дата звернення 11.05.2021).
13. Кіндзерський Ю.В. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 48–72.
14. Комплексна Програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року / Національний Банк; Постанова, Програма від 18.06.2015 р. №391 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення 11.06.2021).
15. Крупка І. М. Пріоритетні напрями державного регулювання конкурентоспроможності національної економіки України. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2011. Вип. 21. С. 242–253.
16. Луцків О. М. Теоретичні засади дослідження територіальної конкуренції. *Економічні науки* : зб. наук. праць. Луцький нац. технічний ун-т. Луцьк, 2005 Вип. 5(17). С. 220-237.

17. Міжнародного інституту розвитку менеджменту URL: <https://www.imd.org/> (дата звернення 11.06.2021).

18. Окара Д. В., Чернишев В.Г., Окара Д.В. Дослідження рівня конкурентоспроможності України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2018. Вип. 19(2). С. 123-129.

19. Охота, В. І. Конкурентоспроможність України на світовій економічній арені. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 19. № 1. С. 84-90

20. Молочников Н.Р., Пономарева Т.Г. Развитие многоуровневой конкурентоспособности. СПб.: Изд-во Политехнического ун-та, 2008. 97 с.

21. Омелян В. Політика і стратегія України щодо розвитку транспортних коридорів через Україну URL: <https://mtu.gov.ua/files/1.%20OMELYAN.pdf> (дата звернення 17.05.2021).

22. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму URL: <http://www.weforum.org> (дата звернення 01.04.2021).

23. Офіційний сайт Корейського інституту дослідження промислової політики URL: <http://www.ips.or.kr> (дата звернення 01.07.2021).

24. Офіційний сайт Японського центру економічних досліджень URL: <https://www.jcer.or.jp/> (дата звернення 12.05.2021).

25. Полунєєв Є. В. Конкурентоспроможність країни як економічна категорія та стратегія розвитку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 2010. С. 189-204

26. Портер М. Конкуренция. Учебное пособие. Москва, 2001. 495 с.

27. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року від 3 березня 2021 р. №179 із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2021 року №202 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210179?an=1> (дата звернення 30.04.2021).

28. Рейтинг глобального індексу конкурентоспроможності 4.0 2019 року Світового економічного форуму URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення 16.05.2021).

29. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10 липня 2019 р. № 526-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku> (дата звернення 21.05.2021).

30. Указу Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». від 21.01.2021 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=65355ae8-3a6a-47e8-a0fd-f4a02adfe66c&title=ProektUkazuPrezidentaUkrainiproRishenniaRadiNatsionalnoiBezpekiIOboroniUkrainiVid-2021->

звернення 30.05.2021).

31. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.

32. Фатхутдинов Р.А. Стратегическая конкурентоспособность: Учебник. Москва : ЗАО Издательство «Экономика», 2005. 504 с.

33. Харазішвілі Ю.М. Світло і тінь економіки України. *Економіка України*, 2017. № 4. С. 22–45.

34. Чайка Ю. М. Розвиток методичних підходів до оцінки національної конкурентоспроможності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2016. Вип. 16. С. 57–60

35. Чернега О.Б., Бочарова Ю.Г. Конкурентоспроможність національної економіки: цивілізаційні виміри та особливості управління в умовах глобалізації : монографія. Донецьк : ООО «Східний видавничий дім», 2011. 348 с.

36. Швиданенко О. А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ : КНЕУ, 2007. 312 с.

37. Шинкаренко Л.В. Аналіз впливу соціально-економічних чинників на якість освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки», 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 163–166

38. Шкиотов С.В. Взаимосвязь динамики показателей национальной конкурентоспособности и экономического роста. *Теоретическая экономика*, 2013. №3. URL: <http://www.theoreticaleconomy.info/articles/768.pdf> (дата звернення 19.05.2021).

39. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія. Одеса: Атлант, 2013. 470 с

40. OECD library URL: <http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/fulltext/3011041ec070.pdf?expires=1336030880&id=id&accname=freeContent&checksum=5322AA19DBF78E4DD0A2B706D79FABB>] (дата звернення 20.05.2021).

41. Doing business: Resolving Insolvency / The World Bank Group. URL: <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/resolving-insolvency> (дата звернення 24.04.2021).

42. Rapkin P. David and Jonathan R. Strand. Is International Competitiveness a Meaningful Concept? In C. Roe Goddard, John T. Passesmith and John G. Conklin, eds. *International Political Economy : State Market relations in the changing Global Order* Boulder, CO ; Lynne Rienner, 1996., с. 118

43. Skott B., Lodge G., US Competitiveness and the World Economy URL : <http://www.amazon.com/CompetitivenessWorld-Economy-Bruce-Scott/dp/0771032665> (дата звернення 29.04.2021).

44. Scenarios for Ukraine: Reforming institutions, strengthening the economy after the crisis. World Economic Forum, 2018 URL : http://www3.weforum.org/docs/WEF_ScenariosSeries_Ukraine_Report_2014.pdf (дата звернення 29.04.2021).

45. Schwab K, editor. Global Competitiveness Report 2017–2018. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018> (дата звернення 12.05.2021).

46. Schwab K., Sala-i-Martin X., Greenhill R. The Global Competitiveness Report 2011–2012. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf (дата звернення 07.05.2021).

47. The 2016 IMD World Competitiveness Scoreboard Available from URL: <https://www.imd.org/research/books/world-competitiveness-yearbook-2016> (дата звернення 20.05.2021).

48. The Global Competitiveness Report 2015–2016 URL: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (дата звернення 29.05.2021).

49. The Global Competitiveness Report 2016–2017 URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (дата звернення 25.04.2021).

50. The Global Competitiveness Report 2017–2018 URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018> (дата звернення 03.05.2021).

51. The Global Competitiveness Report 2018 URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018> (дата звернення 17.05.2021).

52. The Global Competitiveness Report 2020 URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020> (дата звернення 11.04.2021).

53. The Global Competitiveness Report 2019 URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 18.05.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А - «Складові індексу глобальної конкурентоспроможності України за період 2015-2018 рр.»

Компоненти індексу	2015-2016 рр.			2016-2017 рр.			2017-2018 рр.			Відхилення 2015-2018 рр.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Інституції	130	3,1	↑	129	3	↓	118	3,2	↓	-9,2	-12	3,2	0,1
Право власності	132	2,9	↓	131	3	↓	128	3,3	↓	-3,0	-4	13,8	0,4
Захист інтелектуальної власності	120	3,1	↑	125	3,2	↑	119	3,3	↓	-0,8	-1	6,5	0,2
Марнотратство суспільних фондів	111	2,7	↓	120	2,5	↑	119	2,4	↓	7,2	8	-11,1	-0,3
Довіра громадськості до політиків	80	2,8	↑	80	2,8	=	91	2,5	↑	13,8	11	-10,7	-0,3
Платежі та хабарі	122	2,9	↑	119	2,9	↓	106	3,2	↓	-13,1	-16	10,3	0,3
Судова незалежність	132	2,3	↓	129	2,3	↓	129	2,3	↑	-2,3	-3	0,0	0,0
Фаворитизм у рішеннях державних службовців	99	2,7	↑	109	2,5	↑	111	2,4	↓	12,1	12	-11,1	-0,3
Марнотратність державних витрат	134	1,9	↓	129	1,9	↓	113	2,4	↓	-15,7	-21	26,3	0,5
Тягар державного регулювання	87	3,3	↑	74	3,4	↓	81	3,3	↓	-6,9	-6	0,0	0,0
Ефективність законодавчої бази при врегулюванні суперечок	122	2,8	↑	121	2,8	↓	116	2,7	↓	-4,9	-6	-3,6	-0,1
Ефективність законодавчої бази у виклику реєстрів	123	2,6	↑	126	2,5	↑	122	2,5	↓	-0,8	-1	-3,8	-0,1
Прозорість формування державної політики	98	3,7	↑	99	3,7	↑	65	4	↓	-33,7	-33	8,1	0,3
Бізнес-витрати на тероризм	133	3,1	↓	128	3,2	↓	122	4,1	↓	-8,3	-11	32,3	1,0
Бізнес-витрати на злочин і насильство	116	3,4	↑	116	3,5	↑	92	4,1	↓	-20,7	-24	20,6	0,7
Організована злочинність	128	3,4	↓	123	3,3	↓	113	3,9	↓	-11,7	-15	14,7	0,5
Надійність служб міліції	133	2,6	↑	104	3,5	↑	101	3,7		-24,1	-32	42,3	1,1
Етична поведінка фірм	76	3,8	↑	106	3,4	↑	102	3,4	↓	34,2	26	-10,5	-0,4
Міцність стандартів аудиту та звітності	124	3,6	=	129	3,5	↑	123	3,6	↑	-0,8	-1	0,0	0,0
Ефективність корпоративних прав	125	4,1	↓	121	4,1	↓	90	4,6	↓	-28,0	-35	12,2	0,5
Захист інтересів міноритарних акціонерів	134	2,9	↑	136	2,8	↑	129	3,1	↓	-3,7	-5	6,9	0,2

Компоненти індексу	2015-2016 pp.			2016-2017 pp.			2017-2018 pp.			Відхилення 2015-2018 pp.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Сила захисту інвестора, 0–10 (найкраще)	95	4,8	↑	79	5,3	↓	66	5,7	↓	-30,5	-29	18,8	0,9
Інфраструктура	69	4,1	↑	75	3,9	↑	78	3,9	↑	13,0	9	-4,9	-0,2
Якість загальної інфраструктури	82	3,8	↑	88	3,6	↑	88	3,6	↑	7,3	6	-5,3	-0,2
Якість доріг	132	2,4	↓	134	2,4	↑	130	2,4	↓	-1,5	-2	0,0	0,0
Якість залізничної інфраструктури	28	4,2	↓	34	4	↑	37	3,9	↑	32,1	9	-7,1	-0,3
Якість портової інфраструктури	108	3,2	↓	96	3,4	↓	93	3,5	↓	-13,9	-15	9,4	0,3
Якість інфраструктури повітряного флоту	97	3,7	↑	103	3,7	↑	92	4	↓	-5,2	-5	8,1	0,3
Доступне місце в авіакомпанії км / тиждень, мільйони *	61	253,9	=	60	270,2	↓	59	313,5	↓	-3,3	-2	23,5	59,6
Якість постачання електроенергії	75	4,6	↓	86	4,4	↑	85	4,5	↓	13,3	10	-2,2	-0,1
Передплата на мобільний телефон / 100 поп. *	32	144,1	↑	26	144	↓	37	132,6	↑	15,6	5	-8,0	-11,5
Стаціонарні телефонні лінії / 100*	44	24,6	↑	47	21,6	↑	51	19,8	↑	15,9	7	-19,5	-4,8
Макроекономічне середовище	134	3,1	↓	128	3,2	↓	121	3,5	↓	-9,7	-13	12,9	0,4
Сальдо державного бюджету,% ВВП *	104	-4,5	↓	25	-1,2	↓	53	-2,2	↑	-49,0	-51	-51,1	2,3
Валові національні заощадження,% ВВП *	124	10,8	↑	99	15	↓	88	17,9	↓	-29,0	-36	65,7	7,1
Інфляція, річна зміна% *	134	12,1	↑	136	48,7	↑	129	13,9	↓	-3,7	-5	14,9	1,8
Державний борг,% ВВП *	110	71,2	↑	113	80,2	↑	112	81,2	↓	1,8	2	14,0	10,0
Кредитний рейтинг країни, 0–100 (найкращий) *	118	23,8	↑	127		↑	123	21,3	↓	4,2	5	-10,5	-2,5
Охорона здоров'я та початкова освіта	45	6,1	↑	54	6	↑	53	6	↓	17,8	8	-1,6	-0,1
Випадки туберкульозу / 100 000 поп. *	88	96	↑	91	94	↑	92	91	↓	4,5	4	-5,2	-5,0
Середньостроковий вплив туберкульозу на бізнес	95	4,8	↑	96	4,8	↑	95	4,9	↓	0,0	0	2,1	0,1
Поширеність ВІЛ,% дорослих людей. *	104	0,8	↑	111	1,2	↑	104	0,9	↓	0,0	0	12,5	0,1
Вплив ВІЛ / СНІДу на бізнес	84	5	↑	85	5	↑	74	5,2	↓	-11,9	-10	4,0	0,2
Дитяча смертність, смертність / 1000 новонароджених *	53	8,6	↑	51	7,7	↓	50	7,7	↓	-5,7	-3	-10,5	-0,9

Компоненти індексу	2015-2016 pp.			2016-2017 pp.			2017-2018 pp.			Відхилення 2015-2018 pp.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Тривалість життя, років *	87	71,2	↑	92	71,2	↑	92	71,2	=	5,7	5	0,0	0,0
Якість початкової освіти	45	4,5	↓	51	4,4	↑	42	4,6	↓	-6,7	-3	2,2	0,1
Покриття населення початковою освітою	33	97,4	↓	57	96,2	↑	62	96,2	↓	87,9	29	-1,2	-1,2
Вища освіта та навчання	34	5	↑	33	5,1	↑	35	5,1	↑	2,9	1	2,0	0,1
Вступ до середньої освіти, брутто,% *	39	98,8	↑	53	99,2	↑	51	99,2	↓	30,8	12	0,4	0,4
Вступ до вищої освіти, брутто,% *	14	79	↓	11	82,3	↓	16	82,3	↑	14,3	2	4,2	3,3
Якість системи освіти	54	4	↑	56	4	↑	56	3,9	=	3,7	2	-2,5	-0,1
Якість математичної та природничої освіти	38	4,6	↓	27	4,8	↓	27	4,8	=	-28,9	-11	4,3	0,2
Якість управління школами	87	3,9	↑	93	3,8	↑	88	4	↓	1,1	1	2,6	0,1
Доступ до Інтернету в школах	44	4,8	↑	35	5,1	↓	44	4,8	↑	0,0	0	0,0	0,0
Наявність спеціалізованих навчальних послуг	78	4	↑	77	4,2	↓	68	4,3	↓	-12,8	-10	7,5	0,3
Ступінь навчання персоналу	74	3,9	↑	94	3,7	↑	88	3,7	↓	18,9	14	-5,1	-0,2
Ефективність товарного ринку	106	4	↑	108	4	↑	101	4	↓	-4,7	-5	0,0	0,0
Інтенсивність місцевої конкуренції	99	4,7	↑	108	4,6	↑	78	5	↓	-21,2	-21	6,4	0,3
Ступінь домінування на ринку	98	3,4	↑	99	3,4	↑	106	3,2	↑	8,2	8	-5,9	-0,2
Ефективність антимонопольної політики	136	2,7	↑	136	2,5	↑	124	2,8	↓	-8,8	-12	3,7	0,1
Вплив оподаткування на стимули для інвестування	129	2,7	↓	133	2,5	↑	129	2,6	↓	0,0	0	-3,7	-0,1
Загальна ставка податку,% прибутку *	118	52,9	↓	117	52,2	↓	115	51,9	↓	-2,5	-3	-1,9	-1,0
Кількість процедур відкриття бізнесу *	57	6	↓	22	4	↓	18	4	↓	-68,4	-39	-33,3	-2,0
Кількість днів для початку бізнесу *	101	21	↓	42	7	↓	22	5	↓	-78,2	-79	-76,2	-16,0
Витрати на аграрну політику	90	3,6	↑	69	3,7	↓	75	3,7	↑	-16,7	-15	2,8	0,1
Поширеність нетарифних бар'єрів	116	3,9	↓	113	3,8	↓	120	3,8	↑	3,4	4	-2,6	-0,1

Компоненти індексу	2015-2016 pp.			2016-2017 pp.			2017-2018 pp.			Відхилення 2015-2018 pp.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Торгові тарифи,% мита *	43	2,9	=	41	2,8	↓	44	2,9	↑	2,3	1	0,0	0,0
Поширеність іноземної власності	126	3,3	↓	128	3,2	↑	127	3,3	↓	0,8	1	0,0	0,0
Вплив правил на ПІІ на бізнес	122	3,6	↑	130	3,2	↑	130	3,3	=	6,6	8	-8,3	-0,3
Тягар митних процедур	113	3,3	↑	130	3	↑	126	3	↓	11,5	13	-9,1	-0,3
Імпорт у відсотках від ВВП *	59	50,6	↓	51	50,9	↓	47	52,8	↓	-20,3	-12	4,3	2,2
Ступінь орієнтації на клієнта	72	4,5	=	83	4,5	↑	74	4,6	↓	2,8	2	2,2	0,1
Вишуканість покупця	68	3,4	↓	87	3,1	↑	93	3,1	↑	36,8	25	-8,8	-0,3
Ефективність ринку праці	56	4,3	↑	73	4,2	↑	86	4	↑	53,6	30	-7,0	-0,3
Співпраця у відносинах праці та роботодавця	87	4,2	↑	90	4,2	↑	92	4,1	↑	5,7	5	-2,4	-0,1
Гнучкість визначення заробітної плати	71	5	↑	81	4,9	↑	126	3,8	↑	77,5	55	-24,0	-1,2
Практики найму та звільнення	47	4,1	↑	48	4	↑	52	4	↑	10,6	5	-2,4	-0,1
Витрати на звільнення, тижні зарплати *	54	13	↑	50	13	↓	49	13	↓	-9,3	-5	0,0	0,0
Вплив оподаткування на заохочення до праці	121	3	↑	124	3	↑	124	2,9	=	2,5	3	-3,3	-0,1
Оплата праці та продуктивність праці	17	4,7	↑	42	4,4	↑	55	4,2	↑	223,5	38	-10,6	-0,5
Опора на професійне управління	103	3,7	↑	114	3,5	↑	123	3,4	↑	19,4	20	-8,1	-0,3
Здатність країни зберігати талант	114	2,7	↑	127	2,5	↑	129	2,2	↑	13,2	15	-18,5	-0,5
Здатність країни залучати таланти	97	2,8	↑	93	3	↓	106	2,6	↑	9,3	9	-7,1	-0,2
Жінки, що працюють, співвідношення до чоловіків *	54	0,85	↓	59	0,83	↑	80	0,83	↑	48,1	26	-2,4	0,0
Розвиток фінансового ринку	121	3,2	↓	130	3	↑	120	3,1	↓	-0,8	-1	-3,1	-0,1
Наявність фінансових послуг	101	3,9	↓	112	3,6	↑	112	3,6	=	10,9	11	-7,7	-0,3
Доступність фінансових послуг	123	3,5	=	116	3	↓	120	3	↑	-2,4	-3	-14,3	-0,5
Фінансування через місцевий ринок акцій	118	2,6	↓	127	2,5	↑	114	2,7	↓	-3,4	-4	3,8	0,1

Компоненти індексу	2015-2016 pp.			2016-2017 pp.			2017-2018 pp.			Відхилення 2015-2018 pp.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Легкість доступу до позик	87	2,6	=	112	3	↑	103	3,4	↓	18,4	16	30,8	0,8
Наявність венчурного капіталу	102	2,4	↓	123	2,1	↑	118	2,3	↓	15,7	16	-4,2	-0,1
Обґрунтованість банків	140	2,6	↓	138	2,1	↓	135	2,3	↓	-3,6	-5	-11,5	-0,3
Регулювання бірж цінних паперів	135	2,5	↓	137	2,1	↑	134	2,4	↓	-0,7	-1	-4,0	-0,1
Індекс законних прав, 0-12 (найкращий)	17	8	↓	20	8	↑	22	8	↓	29,4	5	0,0	0,0
Технологічна готовність	86	3,4		85	3,5	↓	81	3,8	↓	-5,8	-5	11,8	0,4
Наявність новітніх технологій	96	4,3	↓	93	4,3	↓	107	4,1	↑	11,5	11	-4,7	-0,2
Поглинання технологій на рівні фірми	100	4,2	=	74	4,4	↓	84	4,3	↑	-16,0	-16	2,4	0,1
ПП та передача технологій	117	3,8	↑	115	3,7	↓	118	3,5	↑	0,9	1	-7,9	-0,3
Особи, що користуються Інтернетом,% *	80	43,4	↑	80	49,3	↑	81	52,5	↑	1,3	1	21,0	9,1
Передплата на широкосмуговий Інтернет із фіксованим доступом / 100 *	72	8,4	↓	64	11,8	↓	63	12	↓	-12,5	-9	42,9	3,6
Міжнародна пропускна здатність Інтернету, кб / с на користувача *	64	40,7	↓	68	45,7	↑	54	79,9	↓	-15,6	-10	96,3	39,2
Мобільна широкосмугова підписка / 100*	121	7,5	↓	130	8,1	↑	115	22,6	↓	-5,0	-6	201,3	15,1
Розмір ринку	45	4,5	↓	47	4,4	↑	47	4,5	=	4,4	2	0,0	0,0
Індекс розміру внутрішнього ринку, 1-7 (найкращий) *	46	4,3	↓	48	4,1	↑	48	4,2	=	4,3	2	-2,3	-0,1
Індекс розміру зовнішнього ринку, 1-7 (найкращий) *	39	5,3	↓	38	5,2	↓	39	5,2	↑	0,0	0	-1,9	-0,1
ВВП (PPP мільярди доларів) *	47	370,8	↓	48	339,5	↑	48	353	=	2,1	1	-4,8	-17,8
Експорт у відсотках від ВВП	41	52,6	↑	27	55,2	↓	30	51,9	↑	-26,8	-11	-1,3	-0,7
Відповідність бізнесу	91	3,7	↑	98	3,6	↑	90	3,7	↓	-1,1	-1	0,0	0,0
Кількість місцевого постачальника	61	4,6	↑	62	4,5	↑	63	4,6	↑	3,3	2	0,0	0,0
Якість місцевого постачальника	80	4,1	↑	79	4,2	↓	67	4,4	↓	-16,3	-13	7,3	0,3
Стан кластерного розвитку	124	3	↑	125	3	↑	108	3,1	↓	-12,9	-16	3,3	0,1

Компоненти індексу	2015-2016 pp.			2016-2017 pp.			2017-2018 pp.			Відхилення 2015-2018 pp.			
	Ранг (зі 140)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 138)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 137)	Оцінка (1-7)	Зміни	Ранг (зі 140)		Оцінка (1-7)	
										%	+/-	%	+/-
Характер конкурентних переваг	93	3,1	↑	109	2,9	↑	111	2,8		19,4	18	-9,7	-0,3
Ширина ланцюжка створення вартості	70	3,8	↑	97	3,5	↑	94	3,5	↓	34,3	24	-7,9	-0,3
Контроль міжнародного розподілу	86	3,6	↓	91	3,3	↑	95	3,3	↑	10,5	9	-8,3	-0,3
Витонченість виробничого процесу	68	3,8	↑	71	3,8	↑	72	3,7	↑	5,9	4	-2,6	-0,1
Ступінь маркетингу	81	4,2	↓	80	4,3	↑	74	4,4	↓	-8,6	-7	4,8	0,2
Готовність делегувати повноваження	123	3,2	↑	122	3,2	↓	94	4	↓	-23,6	-29	25,0	0,8
Інновації	54	3,4	↑	52	3,4	↓	61	3,4	↑	13,0	7	0,0	0,0
Інноваційна спроможність	52	4,2	↑	49	4,4	↓	51	4,3	↑	-1,9	-1	2,4	0,1
Якість науково-дослідних установ	43	4,2	↑	50	4,2	↑	60	3,9	↑	39,5	17	-7,1	-0,3
Витрати компанії на НДДКР	54	3,4	↑	68	3,3	↑	76	3,2	↑	40,7	22	-5,9	-0,2
Співпраця університетів та галузей у галузі досліджень та розробок	74	3,5	=	57	3,5	↓	73	3,4	↑	-1,4	-1	-2,9	-0,1
Уряд не здійснює закупівлю передових технологічних продуктів	98	3	↑	82	3,1	↓	96	3	↑	-2,0	-2	0,0	0,0
Доступність науковців та інженерів	29	4,7	↑	29	4,7	↑	25	4,7	↓	-13,8	-4	0,0	0,0
Патенти РСТ, програми / мільйон *	50	3,6	↑	49	3,9	↓	52	3,6	↑	4,0	2	0,0	0,0

Джерело: складено автором на основі даних [48,49,50]

Додаток Б - «Складові індексу глобальної конкурентоспроможності 4.0 України за період 2018-2019 рр.»

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Інституції		46,3	110	↑		47,9	104	↓		0	3,5	1,6	-5,5	-6
Організована злочинність	4	50,4	111	↑	3,9	47,8	110	↓	-2,5	-0,1	-5,2	-2,6	-0,9	-1
Показники вбивства	6,3	80,2	99	=	6,2	80,7	100	↑	-1,6	-0,1	0,6	0,5	1,0	1
Випадки тероризму	75,9	75,9	131	↑	75,9	75,9	132	↑	0,0	0	0,0	0	0,8	1
Надійність поліцейських служб	3,7	45,4	97	↑	3,8	46,2	101	↑	2,7	0,1	1,8	0,8	4,1	4
Соціальний капітал	45,5	45,5	107	↑	45	45	109	↑	-1,1	-0,5	-1,1	-0,5	1,9	2
Прозорість бюджету	61,5	61,5	49	=	54	54	39	↓	-12,2	-7,5	-12,2	-7,5	-20,4	-10
Незалежність судів	2,7	29,1	117	↑	3	33	105	↓	11,1	0,3	13,4	3,9	-10,3	-12
Ефективність правової бази	2,8	29,2	107	↑	3	33,6	95	↓	7,1	0,2	15,1	4,4	-11,2	-12
Свобода преси	31,2	68,8	82	↑	32,5	67,5	81	↓	4,2	1,3	-1,9	-1,3	-1,2	-1
Рівень державного регулювання	3,4	40,7	67	↑	3,6	43,9	62	↓	5,9	0,2	7,9	3,2	-7,5	-5
Ефективність правової бази при вирішенні спорів	3	33,7	103	↑	3,4	39,9	88	↓	13,3	0,4	18,4	6,2	-14,6	-15
Індекс електронного урядування	0,69	68,5	72	↓	0,69	68,5	72	=	0,0	0	0,0	0	0,0	0
Перспектива орієнтованості влади	3	33	115	↑				-	-	-	-	-	-	-
Масштаби корупції 0–100 (найкраща)	30	30	109	↑	32	32	104	↓	6,7	2	6,7	2	-4,6	-5
Право власності	3,3	38,7	129	↑	3,3	38,6	128	↓	0,0	0	-0,3	-0,1	-0,8	-1
Захист інтелектуальної власності	3,4	39,9	114	↑	3,4	39,4	118	↑	0,0	0	-1,3	-0,5	3,5	4

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Якість управління земельними ресурсами	14,5	48,3	74	=	14,5	48,3	76	↑	0,0	0	0,0	0	2,7	2
Стійкість стандартів аудиту та звітності	3,7	45,7	120	↑	3,9	47,6	118	↓	5,4	0,2	4,2	1,9	-1,7	-2
Урегульованості конфлікту інтересів	5	50	95	↑	5,3	53	85	↓	6,0	0,3	6,0	3	-10,5	-10
Корпоративне управління	6	60	56	=	6,3	63	55	↓	5,0	0,3	5,0	3	-1,8	-1
Уряд, що забезпечує стабільність політики	-	-	-	-	3,1	34,3	115	-	-	-	-	-	-	-
Реакція уряду на зміни	-	-	-	-	3,3	37,6	95	-	-	-	-	-	-	-
Адаптованість законодавчої бази до цифрових моделей бізнесу 1–7 (найкраща)	-	-	-	-	3,3	39	89	-	-	-	-	-	-	-
Урядове довгострокове бачення 1–7 (найкраще)	-	-	-	-	3,1	35,7	104	-	-	-	-	-	-	-
Регулювання енергоефективності 0–100 (найкраще)	-	-	-	-	50,7	50,7	53	-	-	-	-	-	-	-
Регулювання відновлюваної енергії 0–100 (найкраще)	-	-	-	-	62,7	62,7	42	-	-	-	-	-	-	-
Численні діючі міжнародні договори (з 29)	-	-	-	-	20	69	95	-	-	-	-	-	-	-
Інфраструктура		70,1	57	↑		70,3	57	=		0	0,3	0,2	0,0	0
Індекс дорожньої сітки	72,7	72,7	51	=	78,2	78,2	59		7,6	5,5	7,6	5,5	15,7	8
Якість доріг	2,7	28,6	123	↑	3	33,7	114	↓	11,1	0,3	17,8	5,1	-7,3	-9

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Щільність покриття залізничними шляхами	35,8	89,5	23	=	37,3	93,3	25	↑	4,2	1,5	4,2	3,8	8,7	2
Ефективність залізничних послуг	4,3	54,2	37	↑	4,2	52,9	34	↓	-2,3	-0,1	-2,4	-1,3	-8,1	-3
Охопленість аеропортами	68,8	56,6	53	↑	68,84	56,6	53	=	0,1	0,04	0,0	0	0,0	0
Ефективність авіосервісу	4	49,6	94	↑	4	50	101	↑	0,0	0	0,8	0,4	7,4	7
Індекс обслуговування лінійним судноплавством	38	38	43	↑	30,1	30,1	57	↑	-20,8	-7,9	-20,8	-7,9	32,6	14
Ефективність сервісу у морських портах	3,8	46,5	77	↑	3,9	48,8	78	↑	2,6	0,1	4,9	2,3	1,3	1
Рівень електрифікації	100	100	1	=	100	100	2	↑	0,0	0	0,0	0	100,0	1
Коефіцієнт витрат при розподілі та передачі електроенергії	10,7	93	67	↑	10,3	93,4	64	↓	-3,7	-0,4	0,4	0,4	-4,5	-3
Вплив небезпечної питної води	10,5	91,3	68	=	13,7	88,1	67	↓	30,5	3,2	-3,5	-3,2	-1,5	-1
Надійність водопостачання	4,5	58,9	81	↑	4,6	59,4	80	↓	2,2	0,1	0,8	0,5	-1,2	-1
Впровадження ІКТ		51	77	↑		51,9	78	↑		0	1,8	0,9	1,3	1
Охопленість мобільними стільниковим зв'язком	133,5	100	33	=	122,6	100	60	↑	-8,2	-10,9	0,0	0	81,8	27
Охопленість мобільними широкосмуговим зв'язком	41,7		105	↑	45,2		109	↑	8,4	3,5		0	3,8	4
Охопленість фіксованим широкосмуговим підключенням до Інтернету	12,6	25,1	66	↑	12,3	24,6	68	↑	-2,4	-0,3	-2,0	-0,5	3,0	2
Охопленість волокно-оптичним підключенням до Інтернету	4,3		38	↑	3,7		46	↑	-14,0	-0,6		0	21,1	8

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Інтернет-користувачі	53	53	83	↑	58,9	58,9	84	↑	11,1	5,9	11,1	5,9	1,2	1
Макроекономічна стабільність		55,9	131	↑		57,9	133	↑		0	3,6	2	1,5	2
Інфляція	14,2	71,7	130	↑	12,7	75,8	131	↑	-10,6	-1,5	5,7	4,1	0,8	1
Динаміка обороту	40	40	113	=	40	75,8	114	↑	0,0	0	89,5	35,8	0,9	1
Здоров'я		72	94	↑		65,5	101	↑		0	-9,0	-6,5	7,4	7
Очікувана тривалість життя	63	72	93	↑	61	65,5	100	↑	-3,2	-2	-9,0	-6,5	7,5	7
Кваліфікація		68,9	46	↑		69,9	44	↓		0	1,5	1	-4,3	-2
Середня тривалість шкільного навчання	10,4	69,3	51	=	10,4	69,3	51	=	0,0	0	0,0	0	0,0	0
Охопленість підготовкою персоналу	3,8	46,6	74	↑	4	50,4	65	↓	5,3	0,2	8,2	3,8	-12,2	-9
Якість професійної підготовки	4,1	51,5	63	↓	4,2	53,4	65	↑	2,4	0,1	3,7	1,9	3,2	2
Кваліфікація випускників	4,1	52,1	62	↓	4,3	54,4	54	↓	4,9	0,2	4,4	2,3	-12,9	-8
Навички роботи з цифровими технологіями	4,4	57,2	55	↓	4,5	57,5	56	↑	2,3	0,1	0,5	0,3	1,8	1
Зручність пошук кваліфікованих співробітників	4,4	56,3	54	↓	4,4	56,7	53	↓	0,0	0	0,7	0,4	-1,9	-1
Очікувана тривалість шкільного навчання	15	83,3	54	=	15	83,3	54	=	0,0	0	0,0	0	0,0	0
Критичне мислення у викладанні	3,8	47,1	41	↓	4,2	52,6	31	↓	10,5	0,4	11,7	5,5	-24,4	-10
Рівень навантаження на вчителів у початковій школі	12,8	93,1	32	↑	13	92,5	33	↑	1,6	0,2	-0,6	-0,6	3,1	1
Ринок товарів		55,3	73	↑		56,5	57	↑		0	2,2	1,2	-21,9	-16
Створюючи вплив податків та	3,1	35,6	114	↑	3,4	40	104	↓	9,7	0,3	12,4	4,4	-8,8	-10

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
субсидій на конкуренцію														
Масштаби монополізації ринку	3,3	37,8	110	↑	3,6	43,2	89	↓	9,1	0,3	14,3	5,4	-19,1	-21
Конкуренція на ринку послуг	4,8	63,2	80	↓	4,9	64,3	77	↓	2,1	0,1	1,7	1,1	-3,8	-3
Поширеність нетарифних бар'єрів	4,1	51,3	104	↑	4,2	54,1	91	↓	2,4	0,1	5,5	2,8	-12,5	-13
Торгівельні тарифи	2,78	81,5	44	↑	2,69	82,1	43	↓	-3,2	-0,09	0,7	0,6	-2,3	-1
Складність тарифів	5,9	82,1	67	↑	5,9	81,9	66	↓	0,0	0	-0,2	-0,2	-1,5	-1
Ефективність процесу оформлення товарів	2,5	37,3	90	↑				↑	-	-	-	-	-	-
Відкритість торгівлі послугами	27,2	72,8	60	=				↑	-	-	-	-	-	-
Ринок праці		59,5	66	↑		61,4	59	↓		0	3,2	1,9	-10,6	-7
Виплати при звільненні працівників	13	81,3	47	=	13	81,3	44	↓	0,0	0	0,0	0	-6,4	-3
Практики найму та звільнення працівників	4,3	54,4	36	↑	4,3	55,3	34	↓	0,0	0	1,7	0,9	-5,6	-2
Взаємовідносини працівник-роботодавець	4,3	54,5	79	↑	4,3	54,8	88	↑	0,0	0	0,6	0,3	11,4	9
Гнучкість визначення зарплати	3,8	47,4	130	=	4,5	57,8	110	↓	18,4	0,7	21,9	10,4	-15,4	-20
Активна політика у сфері зайнятості	3,6	43,1	59	↓	3,8	46,5	52	↓	5,6	0,2	7,9	3,4	-11,9	-7
Права працівника	61,9	61,9	97	↑	64	64	93	↓	3,4	2,1	3,4	2,1	-4,1	-4
Легкість найму іноземців	4,1	51	73	↓	4,2	53,1	65	↓	2,4	0,1	4,1	2,1	-11,0	-8
Внутрішня мобільність робочої сили	4,2	54	91	↑	4,4	56,3	81	↓	4,8	0,2	4,3	2,3	-11,0	-10

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Акцент на професійний менеджмент	3,6	42,9	108	↑	4,1	51,8	89	↓	13,9	0,5	20,7	8,9	-17,6	-19
Оплата та продуктивність	4,2	53,3	53	↑	4,3	55,6	45	↓	2,4	0,1	4,3	2,3	-15,1	-8
Частка жінок у загальній кількості працюючих	0,83	79,4	47	↓	0,83	79,1	46	↓	0,0	0	-0,4	-0,3	-2,1	-1
Рівень податків на працю	24,8	76,7	106	↑	29,6	70	124	↑	19,4	4,8	-8,7	-6,7	17,0	18
Фінансова система		48,7	117	↓		42,3	136	↑		0	-13,1	-6,4	16,2	19
Внутрішнє кредитування приватного сектора	59,7	62,9	56	↑	47,5	50	76	↑	-20,4	-12,2	-20,5	-12,9	35,7	20
Фінансування МСП	3,1	34,9	118	↑	3,4	39,2	112	↓	9,7	0,3	12,3	4,3	-5,1	-6
Доступність венчурного капіталу	2,7	28,1	92	↑	3	33,7	80	↓	11,1	0,3	19,9	5,6	-13,0	-12
Ринкова капіталізація	20,3	20,3	77	=	4	4	112	↑	-80,3	-16,3	-80,3	-16,3	45,5	35
Страхові внески	1,5	25,7	76	=	1,4	23,4	78	↑	-6,7	-0,1	-8,9	-2,3	2,6	2
Платоспроможність банків	2,8	30	135	↑	3,2	37,4	131	↓	14,3	0,4	24,7	7,4	-3,0	-4
Проблемні позики	30,5	39,5	136	↓	54,5	0	139	↑	78,7	24	-100,0	-39,5	2,2	3
Кредитні ставки	-30,1	100	4	=	-30,8	100	1	↓	2,3	-0,7	0,0	0	-75,0	-3
Ставка регулятивного капіталу банків	15,4	96,8	84	=	13,7	93	120	↑	-11,0	-1,7	-3,9	-3,8	42,9	36
Ємність ринку		62,7	47	↑		63	47	=		0	0,5	0,3	0,0	0
ВВП	330		49		347		48	↓	5,2	17		0	-2,0	-1
Імпорт	56,6		42		56,8		44	↑	0,4	0,2		0	4,8	2
Динаміка бізнесу		55,3	86	↓		57,2	85	↓		0	3,4	1,9	-1,2	-1
Вартість започаткування бізнесу	0,8	99,6	18	↑	0,6	99,7	14	↓	-25,0	-0,2	0,1	0,1	-22,2	-4

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Час для започаткування бізнесу	6,5	94	37	=	6,5	94	39	↑	0,0	0	0,0	0	5,4	2
Відновлення платоспроможності	8,9	9,6	129	↓	9,6	10,3	129	=	7,9	0,7	7,3	0,7	0,0	0
Нормативно-правова база у сфері банкрутства	7,5	46,9	93	=	8,5	53,1	88	↓	13,3	1	13,2	6,2	-5,4	-5
Ставлення до ризику підприємницької діяльності	4,7	62,4	17	↓	4,7	62,4	18	↑	0,0	0	0,0	0	5,9	1
Готовність делегувати повноваження	3,9	49	97	↓	4,3	55,5	73	↓	10,3	0,4	13,3	6,5	-24,7	-24
Зростання інноваційних компаній	3,5	41,5	112	↓	3,6	42,8	109	↑	2,9	0,1	3,1	1,3	-2,7	-3
Компанії, охоплені деструктивними ідеями	3,4	39,3	84	↑	3,4	39,4	102	↑	0,0	0	0,3	0,1	21,4	18
Інноваційна спроможність		39	58	↑		40,1	60	↑		0	2,8	1,1	3,4	2
Диверсифікованість трудових ресурсів	4,5	58,7	62	↓	4,6	60,4	59	↓	2,2	0,1	2,9	1,7	-4,8	-3
Ситуація з розвитком кластерів	3,2	37,3	106	↑	3,5	40,9	96	↓	9,4	0,3	9,7	3,6	-9,4	-10
Міжнародне співробітництво у сфері реєстрації спільних винаходів	0,5	12,5	56	↑	0,53	13	55	↓	6,0	0,03	4,0	0,5	-1,8	-1
Багатостороннє співробітництво	3,7	45,5	56	↑	3,8	47	58	↑	2,7	0,1	3,3	1,5	3,6	2
Наукові публікації	215,7	70,7	50	↑	229,3	80,6	50	=	6,3	13,6	14,0	9,9	0,0	0
Заявки на патенти	1,1	16,2	62	↑	1,56	17,3	62	=	41,8	0,46	6,8	1,1	0,0	0
Витрати на НДР	0,5	20,6	56	↓	0,4	15	67	↑	-20,0	-0,1	-27,2	-5,6	19,6	11
Якість дослідницьких установ	0,04	10,2	44	↓	0,04	11,8	44	=	0,0	0	15,7	1,6	0,0	0
Досвідченість покупця	3,4	39,2	74	↑	3,6	44	65	↓	5,9	0,2	12,2	4,8	-12,2	-9

Компоненти індексу	2018 р.				2019 р.				Відхилення 2018-2019 рр.					
	Значення	Оцінка	Ранг / 140	Зміни	Значення	Оцінка	Ранг / 141	Зміни	Значення		Оцінка 0-100		Ранг	
									%	+/-	%	+/-	%	+/-
Заявки на товарів знаки	653,88	69,8	60	↑	744,49	71,2	59	↓	13,9	90,61	2,0	1,4	-1,7	-1

Джерело: складено автором на основі даних [51,53]